

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Кафедра педагогіки вищої школи**

**Методичні вказівки до вивчення
навчальної дисципліни
«НАУКОВИЙ СТИЛЬ МОВЛЕННЯ»
для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня**

Слов'янськ – 2021

УДК 378.016:81-028.42(072)

М 54

Рецензенти:

Панасенко Е. А. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Сипченко О. М. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

М 54 Методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни «Науковий стиль мовлення» для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» денної та заочної форми навчання. / Уклад.: Н. С. Гарань. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2021. 65 с.

Методичні вказівки укладено відповідно до освітньої програми та навчального плану підготовки здобувачів для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» денної та заочної форми навчання. Подано: силабус; робочу програму навчальної дисципліни «Науковий стиль мовлення»; навчально-методичні матеріали для лекцій, опорний конспект лекцій; інструктивно-методичні матеріали до практичних занять; дидактичне забезпечення самостійної роботи: вимоги до есе, рекомендації щодо використання інформаційних технологій і до складання ментальної карти (інтелектуальної карти); контрольні питання до заліку. Призначається для викладачів закладів вищої освіти, здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня, науковців, науково-педагогічних працівників.

Друкується за рішенням Вченої ради
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол № 1 від 30.08.2021 р.)

ЗМІСТ

1. Передмова.
2. Силабус.
3. Робоча програма навчальної дисципліни «Науковий стиль мовлення».
4. Навчально-методичні матеріали для лекцій із навчальної дисципліни «Науковий стиль мовлення». Опорний конспект лекцій.
5. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять із навчальної дисципліни «Науковий стиль мовлення».
6. Дидактичне забезпечення самостійної роботи.
7. Методичні рекомендації. Вимоги до есе. Рекомендації щодо використання інформаційних технологій. Рекомендації до складання ментальної карти (інтелектуальної карти).
8. Контрольні питання до заліку з дисципліни «Науковий стиль мовлення».

ПЕРЕДМОВА

Вітчизняна система вищої освіти має незаперечні досягнення в підготовці кваліфікованих фахівців. Характерною особливістю сучасного етапу розвитку цієї системи є те, що позитивні тенденції збільшують попит на освітні послуги. За існуючої освітньої практики це спричиняє недостатнє задоволення потреб ринку праці педагогами з належним рівнем науково-практичної підготовки, особливо з дотриманням принципів академічної доброчесності в професійній і науково-пошуковій діяльності.

Високий рівень професійної майстерності сучасного педагога-дослідника визначають не лише глибокі фахові знання, досконале опанування методології наукової творчості, а ґрунтовна мовно-комунікативна підготовка, вільне використання наукової мови, адекватне представлення та викладання інформації в усній і письмовій формах. Стрімке зростання кількості дослідників, на жаль, призвело до зниження загального рівня мовної та методологічної культури. Щабель мови наукових публікацій, монографій, дисертацій залишається достатньо низьким. Пропоновані методичні вказівки саме і зорієнтовані на поглиблення знань про науковий стиль мовлення.

Змістове наповнення методичних вказівок навчальної дисципліни «Науковий стиль мовлення» для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» денної та заочної форми навчання покликано сприяти формуванню поглибленого розуміння специфіки наукового стилю сучасної української мови, системних знань про розвиток традицій наукової усної та писемної комунікації, використання фахових термінів, з'ясування основних вимог до оформлення результатів наукової діяльності, набуття здобувачами навичок і компетентностей щодо наукового стилю мовлення.

1. СИЛАБУС

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ НАУКОВИЙ СТИЛЬ МОВЛЕННЯ

Кількість кредитів	4
Рік підготовки, семестр	1 1
Компонент освітньої програми	Обов'язковий
Викладач	Гарань Н. С. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».
Контактна інформація	garan_nat@i.ua
Консультації	середа з 11.00 до 12.00
Анотація навчальної дисципліни	<i>об'єкт вивчення</i> – норми та правила наукового стилю мовлення <i>предмет вивчення</i> навчальної дисципліни становлять теоретичні особливості української наукової мови.
Опис навчальної дисципліни	<p>Метою вивчення навчальної дисципліни «Науковий стиль мовлення» є формування поглибленого розуміння специфіки наукового стилю сучасної української мови, системних знань про розвиток традицій наукової усної та писемної комунікації, використання фахових термінів, з'ясування основних вимог до оформлення результатів наукової діяльності, набуття здобувачами навичок і компетентностей щодо наукового стилю мовлення.</p> <p><i>Завдання вивчення навчальної дисципліни «Науковий стиль мовлення»:</i> формування цілісного уявлення про сутність наукового стилю сучасної української мови, отримання системних знань про розвиток традицій наукової усної та писемної комунікації; набуття практичного досвіду самостійного пошуку, опрацювання та коректного використання джерел, вироблення навичок наукового мовлення, формування навичок аналізу та реферування наукових текстів, підготовки на основі опрацьованих власних робіт.</p> <p><i>Передумовами вивчення навчальної дисципліни є опанування навчальних дисциплін, що мають бути вивчені раніше:</i> Філософія науки, Професійна та наукова комунікація англійською мовою, Теорія освітології, Інноваційні технології в освіті.</p> <p><i>Програмні компетентності:</i> <i>Загальні компетентності (ЗК)</i> ЗК-3 Готовність використовувати сучасні методи й технології наукової комунікації українською та іноземними мовами в усній та письмовій формах. ЗК-4 Готовність до створення та інтерпретації нових знань через наукове дослідження або інші передові вчення такої якості, що відповідають вимогам національного та міжнародного рівнів, до діяльності в інтернаціональних дослідницьких групах. ЗК-5 Здатність дотримуватись етичних норм у професійній діяльності.</p>

	<p>ЗК-6 Здатність до самоменеджменту, планування й розв'язування задач власного професійного і особистісного зростання.</p> <p>ЗК-8 Здатність до володіння культурою наукового дослідження в галузі освіти; використання у дослідженні новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.</p> <p><i>Фахові компетентності (ФК)</i></p> <p>ФК-2 Готовність здійснювати освітню й науково-дослідницьку діяльність на основі гуманістичного світогляду і глибокого проникнення в суть педагогічних явищ і процесів із залученням широкого кола наукових джерел.</p> <p>ФК-4 Здатність цілісно розуміти історію і теорію педагогіки, екстраполювати їх досягнення на сучасну освітню й наукову практику й окреслювати перспективи розвитку.</p> <p>ФК-5 Володіння процедурами проектування, організації та моніторингу освітнього процесу з урахуванням необхідних перетворень в освітній сфері, в діяльності науковців, управлінців і педагогів-практиків, в процесі наукового партнерства.</p> <p>ФК-7 Володіння системою педагогічних категорій і методів їх використання з метою розв'язання дослідницьких і практичних завдань навчання і виховання.</p> <p>ФК-8 Здатність науково супроводжувати студентоцентрованою освітній і виховний процес з орієнтацією на інтереси особистості, суспільства і держави.</p> <p><i>Ключові слова:</i> наукова мова, академічна доброчесність, вища освіта, наукове спілкування, композиція тексту, компресія, мовленнєва поведінка, відгук, рецензія.</p> <p><i>Очікувані результати навчання:</i></p> <p>ПРН-3 Застосовувати різні види письмових текстів та усних виступів; розуміти зміст складних текстів з наукових проблем, у тому числі вузькоспеціальних, стилістичні особливості оформлення результатів дослідження у письмовій та усній формі під час роботи в групі з інтернаціональним складом.</p> <p>ПРН-4 Добирати методи науково-дослідної діяльності, методи генерування нових ідей під час розв'язання дослідницьких і практичних завдань у обраній та суміжних галузях; методи критичного аналізу й оцінки сучасних наукових досягнень.</p> <p>ПРН-5 Дотримуватися основних норм, прийнятих науковою спільнотою, з урахуванням міжнародного досвіду спілкування; здійснювати особистісний вибір у морально-ціннісних ситуаціях, що виникають у професійній сфері діяльності.</p> <p>ПРН-9 Проводити аналіз основних світоглядних і методологічних проблем галузі та суміжних із нею наук; планувати професійну діяльність у сфері наукових досліджень.</p> <p>ПРН-10 Застосовувати способи і прийоми планування мети, цілепокладання, реалізації необхідних видів діяльності, оцінки і самооцінки результатів діяльності у розв'язанні професійних задач; прийоми виявлення і усвідомлення своїх можливостей, особистих і професійно значущих якостей з метою їх удосконалення.</p>
--	---

	<p>ПРН-11 Оперувати різними методами і засобами дослідницької діяльності педагога; володіти способами збору, систематизації та обробки інформації, інтерпретації отриманих результатів, вивчення та творче застосування педагогічної спадщини і досвіду роботи педагогів-новаторів, вміннями робити висновки.</p> <p>ПРН-13 Здійснювати критичний аналіз сучасної системи освіти; створювати умови конструктивної взаємодії з усіма суб'єктами освітньо-виховного процесу.</p> <p><i>Матеріали та ресурси:</i> <i>Рекомендована література:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Академічне письмо: навч. посібник / Уклад. Ревуцька С., Зінченко В. Кривий Ріг. 2019. 130 с. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1644/1/ 2. Галузинська Л. Українська мова (за професійним спрямуванням). К.: Знання. URL: http://pidruchniki.com/1153010448789/dokumentoznavstvo/movni_zasobi_naukovogo_stily_3. 3. Колоїз Ж. Українська наукова мова (практикум). Кривий Ріг, 2017. 135 с. 4. Методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни «Науковий стиль мовлення» для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» денної та заочної форми навчання. / Уклад.: Н. С. Гарань. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2021. 65 с. 5. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навч. посіб. / упоряд. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М. Харків: ХНУВС, 2019. 272 с. <p><i>Платформи та сервіси дистанційного навчання:</i> Moodle дистанційний курс</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «Науковий стиль мовлення» (http://ddpu.edu.ua:9090/moodle/course/view.php?id=2114) <p><i>Інформаційні ресурси в Інтернеті:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: http://www.nbuu.gov.ua/ 3. Експрес-уроки української мови Авраменка О. URL: https://ippo.kubg.edu.ua/ekspres-uroku 4. Культура мови на щодень URL: http://kultura-movy.wikidot.com/Лінгвістичний портал URL: http://www.mova.info/ 5. Сайт Українського мовно-інформаційного фонду. URL: http://www.ulif.org.ua 6. Словники України онлайн URL: https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/ 7. Стили української мови. URL: https://www.youtube.com/watch?v=r-7JMHrlmaw
Теми	<p>Тема 1. Алгоритмічні приписи в контексті діяльнісної теорії навчання наукової мови.</p> <p>Тема 2. Алгоритмічні приписи як ефективний засіб керування процесом здобуття професійних знань.</p> <p>Тема 3. Алгоритмічні приписи як регламентовані схеми навчальних дій при композиційно-змістовому аналізі наукового джерела.</p> <p>Тема 4. Алгоритмічні приписи як регламентовані схеми навчальних дій при аналітичному опрацюванні інформації наукового джерела.</p> <p>Тема 5. Алгоритмічні приписи в організації самостійної наукової роботи.</p>
Методичні поради	<p><i>Методи навчання:</i> поєднання традиційних та інтерактивних методів навчання з використанням інноваційних технологій. Словесні методи:</p>

<p>для викладачів «Як навчати?»</p>	<p>інтерактивні лекції (проблемні лекції, лекції-дискусії, лекції-презентації, лекції-демонстрації з використанням мультимедійного обладнання). Практичні методи: практичні заняття, навчальні дискусії, робота в групах, робота в парах. Наочні методи: методи спостереження, ілюстрації, демонстрації, презентації. Робота з навчально-методичною літературою: конспектування, тезування, аналіз, рецензування. Відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання: дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані та ін. Самостійна робота: складання глосарію, ментальних карт, таблиць, розробка проекту, написання доповіді, есе, повідомлення, підготовка презентацій.</p>																																																																																									
<p>Методичні поради для здобувачів «Як навчатися?»</p>	<p>Здобувачі опрацьовують теоретичні матеріали лекцій і презентацій; готуються до практичних занять, складають ментальні карти, розробляють проект, пишуть есе, готують презентації, доповіді. Види роботи здобувачів: складання глосарію, виконання комплексних завдань, порівняльний аналіз, розробка мультимедійних презентацій, робота над науковим повідомленням, перегляд та обговорення відеоматеріалів, підготовка виступів, творчих звітів, робота в парах, у групах, презентації результатів виконаних завдань тощо.</p>																																																																																									
<p>Оцінювання</p>	<p>Види, методи та форми контролю: спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, усне опитування, оцінювання самостійної роботи (проект, доповідь, есе, повідомлення, презентація, складання глосарію, ментальних карт, таблиць), залік. Упродовж вивчення дисципліни здобувач повинен набрати 60-100 балів. 60 балів – визначається як сумарна мінімальна кількість балів для отримання допуску до складання заліку, 100 балів – сумарна максимальна кількість балів. Підсумковий контроль: залік. <i>Розподіл балів із дисципліни:</i></p> <p style="text-align: center;">Розподіл балів, що присвоюється здобувачам, із розподілом за темами за результатами поточного контролю (денна форма навчання)</p> <table border="1" data-bbox="427 1406 1401 1787"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Тема</th> <th colspan="2">Лекції</th> <th colspan="2">Практичні заняття</th> <th colspan="2">Самостійна робота</th> </tr> <tr> <th>Max</th> <th>Min</th> <th>Max</th> <th>Min</th> <th>Max</th> <th>Min</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>T 1</td> <td>1</td> <td>0,5</td> <td>5</td> <td>2</td> <td>8</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td>T 2</td> <td>1</td> <td>0,5</td> <td>5</td> <td>2</td> <td>8</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td>T 3</td> <td>1</td> <td>0,5</td> <td>5</td> <td>2</td> <td>8</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td>T 4</td> <td>1</td> <td>0,5</td> <td>5</td> <td>2</td> <td>8</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td>T 5</td> <td>1</td> <td>0,5</td> <td>5</td> <td>2</td> <td>8</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td>T 6</td> <td>1</td> <td>1</td> <td>5</td> <td>2</td> <td>9</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td>T.7</td> <td>1</td> <td>0,5</td> <td>5</td> <td>2</td> <td>9</td> <td>6</td> </tr> <tr> <td>Разом</td> <td>7</td> <td>4</td> <td>35</td> <td>14</td> <td>58</td> <td>42</td> </tr> </tbody> </table> <p style="text-align: center;">Розподіл балів, що присвоюється здобувачам, із розподілом за темами за результатами поточного контролю (заочна форма навчання)</p> <table border="1" data-bbox="427 1933 1425 2040"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Тема</th> <th colspan="2">Лекції</th> <th colspan="2">Практичні заняття</th> <th colspan="2">Самостійна робота</th> </tr> <tr> <th>Max</th> <th>Min</th> <th>Max</th> <th>Min</th> <th>Max</th> <th>Min</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>T 1</td> <td>1</td> <td>0,5</td> <td>5</td> <td>2</td> <td>8</td> <td>6</td> </tr> </tbody> </table>	Тема	Лекції		Практичні заняття		Самостійна робота		Max	Min	Max	Min	Max	Min	T 1	1	0,5	5	2	8	6	T 2	1	0,5	5	2	8	6	T 3	1	0,5	5	2	8	6	T 4	1	0,5	5	2	8	6	T 5	1	0,5	5	2	8	6	T 6	1	1	5	2	9	6	T.7	1	0,5	5	2	9	6	Разом	7	4	35	14	58	42	Тема	Лекції		Практичні заняття		Самостійна робота		Max	Min	Max	Min	Max	Min	T 1	1	0,5	5	2	8	6
Тема	Лекції		Практичні заняття		Самостійна робота																																																																																					
	Max	Min	Max	Min	Max	Min																																																																																				
T 1	1	0,5	5	2	8	6																																																																																				
T 2	1	0,5	5	2	8	6																																																																																				
T 3	1	0,5	5	2	8	6																																																																																				
T 4	1	0,5	5	2	8	6																																																																																				
T 5	1	0,5	5	2	8	6																																																																																				
T 6	1	1	5	2	9	6																																																																																				
T.7	1	0,5	5	2	9	6																																																																																				
Разом	7	4	35	14	58	42																																																																																				
Тема	Лекції		Практичні заняття		Самостійна робота																																																																																					
	Max	Min	Max	Min	Max	Min																																																																																				
T 1	1	0,5	5	2	8	6																																																																																				

T 2	1	0,5	5	2	8	6
T 3	1	0,5	5	2	8	6
T 4	1	0,5	5	2	8	6
T 5	1	0,5	5	2	8	6
T 6	-	-	-	-	16	9
T 7	1	0,5	5	2	8	6
Разом	6	3	30	12	64	45

100 балів – сумарна максимальна кількість балів, 60 балів – сумарна мінімальна кількість балів.

Політика щодо дедлайнів та перескладань, академічної доброчесності, відвідування: перездача та повторне вивчення дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в ДДПУ (<http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/025.pdf>, Положення про академічну доброчесність педагогічних, науково-педагогічних працівників та здобувачів у ДДПУ (<http://www.slavdpu.dn.ua/images/stories/news/normativ/012.pdf>))

Політика щодо:

дедлайнів та перескладання: роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (від -1 бала до -5 балів).

Здобувачі, які отримали незадовільну оцінку або були не допущені до підсумкового контролю, мають можливість ліквідувати академічну заборгованість згідно з відповідним графіком. Умовою для ліквідації академічної заборгованості є накопичення необхідної кількості балів (для досягнення 60 балів) за виконання визначених викладачем додаткових самостійних завдань до повторного складання контрольного заходу.

академічної доброчесності: письмові роботи перевіряються на наявність плагіату та допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 25%.

відвідування: відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, друга вища освіта) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Переваги вивчення навчальної дисципліни «Бонус вивчення»

Навчальну дисципліну «Науковий стиль мовлення» розроблено відповідно до потреб здобувачів, ураховано персоналізовані траєкторії навчання; вивчення даного курсу передбачає набуття теоретичних знань і практичних навичок щодо організації наукової роботи, з дотриманням наукового стилю сучасної української мови та правил академічної доброчесності й етичних норм, отримання системних знань про розвиток традицій наукової усної та писемної комунікації; набуття практичного досвіду самостійного пошуку, опрацювання та коректного використання джерел, вироблення навичок наукового мовлення, аналізу та реферування наукових текстів, підготовки на основі опрацьованих власних робіт; формування соціальних навичок, необхідних для здійснення професійної діяльності педагога-науковця з урахуванням сучасних тенденцій розвитку освіти. Набуті в процесі вивчення дисципліни компетенції сприятимуть формуванню конкурентних професійних переваг, затребуваних сучасним ринком праці.

2. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Обов'язкова	
Загальна кількість годин – 120	Рік підготовки:	
	1-й	1-й
	Семестр	
	1-й	1-й
	Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: контактних – 2 самостійної роботи – 5	10 год.	10 год.
	Практичні	
	30 год.	30 год.
	Самостійна робота	
	80 год.	80 год.
Вид контролю: залік		

Метою вивчення навчальної дисципліни «Науковий стиль мовлення» є формування поглибленого розуміння специфіки наукового стилю сучасної української мови, системних знань про розвиток традицій наукової усної та писемної комунікації, використання фахових термінів, з'ясування основних вимог до оформлення результатів наукової діяльності, набуття здобувачами навичок і компетентностей щодо наукового стилю мовлення.

2. МАТРИЦЯ

Програмних компетентностей, програмних результатів навчання, методів навчання, методів контролю з навчальної дисципліни «Науковий стиль мовлення»

Програмні компетентності, які формуються з посиланням на шифр відповідно до освітньо-наукової програми	Програмні результати навчання з посиланням на шифр відповідно до освітньої програми	Методи навчання	Методи контролю
<p>ЗК-3 Готовність використовувати сучасні методи й технології наукової комунікації українською та іноземними мовами в усній та письмовій формах.</p> <p>ЗК-4 Готовність до створення та інтерпретації нових знань через наукове дослідження або інші передові вчення такої якості, що відповідають вимогам національного та міжнародного рівнів, до діяльності в інтернаціональних дослідницьких групах.</p> <p>ЗК-5 Здатність дотримуватись етичних норм у професійній діяльності.</p> <p>ЗК-6 Здатність до самоменеджменту, планування й розв'язування задач власного професійного і особистісного зростання.</p> <p>ЗК-8 Здатність до володіння культурою наукового дослідження в галузі освіти; використання у дослідженні новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.</p> <p>ФК-2 Готовність здійснювати освітню й</p>	<p>ПРН-3 Застосовувати різні види письмових текстів та усних виступів; розуміти зміст складних текстів з наукових проблем, у тому числі вузькоспеціальних, стилістичні особливості оформлення результатів дослідження у письмовій та усній формі під час роботи в групі з інтернаціональним складом.</p> <p>ПРН-4 Добирати методи науково-дослідної діяльності, методи генерування нових ідей під час розв'язання дослідницьких і практичних завдань у обраній та суміжних галузях; методи критичного аналізу й оцінки сучасних наукових досягнень.</p> <p>ПРН-5 Дотримуватися основних норм, прийнятих науковою спільнотою, з урахуванням міжнародного досвіду спілкування; здійснювати особистісний вибір у морально-ціннісних ситуаціях, що виникають у професійній сфері діяльності.</p> <p>ПРН-9 Проводити аналіз основних світоглядних і методологічних проблем галузі та суміжних із нею наук; планувати</p>	<p>Словесні методи: інтерактивні лекції (проблемні лекції, лекції-дискусії, лекції-презентації, лекції-демонстрації з використанням мультимедійного обладнання).</p> <p>Практичні методи: практичні заняття, навчальні дискусії, робота в групах, робота в парах.</p> <p>Наочні методи: методи спостереження, ілюстрації, демонстрації, презентації.</p> <p>Робота з навчально-методичною літературою: конспектування, тезування, аналіз, рецензування.</p> <p>Відеометод у сполученні з новітніми інформаційними</p>	<p>Спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, усне опитування, оцінювання самостійної роботи (проект, доповідь, есе, повідомлення, презентація, складання глосарію, ментальних карт, таблиць), залік.</p>

<p>науково-дослідницьку діяльність на основі гуманістичного світогляду і глибокого проникнення в суть педагогічних явищ і процесів із залученням широкого кола наукових джерел.</p> <p>ФК-4 Здатність цілісно розуміти історію і теорію педагогіки, екстраполювати їх досягнення на сучасну освітню й наукову практику й окреслювати перспективи розвитку.</p> <p>ФК-5 Володіння процедурами проектування, організації та моніторингу освітнього процесу з урахуванням необхідних перетворень в освітній сфері, в діяльності науковців, управлінців і педагогів-практиків, в процесі наукового партнерства.</p> <p>ФК-7 Володіння системою педагогічних категорій і методів їх використання з метою розв'язання дослідницьких і практичних завдань навчання і виховання.</p> <p>ФК-8 Здатність науково супроводжувати студентоцентрований освітній і виховний процес з орієнтацією на інтереси особистості, суспільства і держави.</p>	<p>професійну діяльність у сфері наукових досліджень.</p> <p>ПРН-10 Застосовувати способи і прийоми планування мети, цілепокладання, реалізації необхідних видів діяльності, оцінки і самооцінки результатів діяльності у розв'язанні професійних задач; прийоми виявлення і усвідомлення своїх можливостей, особистих і професійно значущих якостей з метою їх удосконалення.</p> <p>ПРН-11 Оперувати різними методами і засобами дослідницької діяльності педагога; володіти способами збору, систематизації та обробки інформації, інтерпретації отриманих результатів, вивчення та творче застосування педагогічної спадщини і досвіду роботи педагогів-новаторів, вміннями робити висновки.</p> <p>ПРН-13 Здійснювати критичний аналіз сучасної системи освіти; створювати умови конструктивної взаємодії з усіма суб'єктами освітньо-виховного процесу.</p>	<p>технологіями та комп'ютерними засобами навчання: дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані.</p> <p>Самостійна робота: складання глосарію, ментальних карт, таблиць, розробка проекту, написання доповіді, есе, повідомлення, підготовка презентацій.</p>	
--	---	---	--

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	Усього	зокрема			Усього	зокрема		
		Л.	Пр.	С.Р.		Л.	Пр.	С.Р.
Тема 1. Алгоритмічні приписи в контексті діяльнійної теорії навчання наукової мови.	18	2	6	10	18	2	6	10
Тема 2. Алгоритмічні приписи як ефективний засіб керування процесом здобуття професійних знань.	18	2	6	10	18	2	6	10
Тема 3. Алгоритмічні приписи як регламентовані схеми навчальних дій при композиційно-змістовому аналізі наукового джерела.	28	2	6	20	28	2	6	20
Тема 4. Алгоритмічні приписи як регламентовані схеми навчальних дій при аналітичному опрацюванні інформації наукового джерела.	28	2	6	20	28	2	6	20
Тема 5. Алгоритмічні приписи в організації самостійної наукової роботи.	28	2	6	20	28	2	6	20
Усього годин	120	10	30	80	120	10	30	80

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д.ф.н	З.ф.н
1	Тема 1. Алгоритмічні приписи в контексті діяльнійної теорії навчання наукової мови.	2	2
2	Тема 2. Алгоритмічні приписи як ефективний засіб керування процесом здобуття професійних знань.	2	2
3	Тема 3. Алгоритмічні приписи як регламентовані схеми навчальних дій при композиційно-змістовому аналізі наукового джерела.	2	2
4	Тема 4. Алгоритмічні приписи як регламентовані схеми навчальних дій при аналітичному опрацюванні інформації наукового джерела.	2	2

5	Тема 5. Алгоритмічні приписи в організації самостійної наукової роботи.	2	2
	Разом	10	10

4.2. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д.ф.н	З.ф.н
1	Предмет і завдання курсу «Науковий стиль мовлення»	2	2
2	Українська термінологія в науковому спілкуванні	4	4
3	Мовні і жанрові особливості наукового стилю	4	4
4	Мовне оформлення композиції наукового тексту	4	4
5	Культура читання наукового тексту. Композиція наукового тексту	4	4
6	Компресія як членування наукового тексту	4	4
7	Наукова стаття. Наукова рецензія. Науковий відгук.	4	4
8	Наукова доповідь. Науковий виступ. Етапи підготовки доповіді. Електронна презентація наукового виступу.	4	4
	Разом	30	30

4.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д.ф.н	З.ф.н
1	Особливості усного та писемного наукового мовлення	10	10
2	Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси	10	10
3	Наукові тексти різних жанрів: властивості і структурно–сміслові компоненти	10	10
4	Композиція писемного наукового тексту	10	10
5	Наукова стаття як самостійний науковий твір	10	10
6	Науковий відгук і наукова рецензія	10	10
7	Мовленнєва поведінка в усній науковій дискусії	10	10
8	Мовна особистість науково-педагогічного працівника	10	10
	Разом	80	80

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

За накопичувальною 100 – бальною шкалою	За національною шкалою	
	<i>для екзаменів, звітів з практики, курсових</i>	<i>для заліків</i>

	<i>робіт</i>	
90 – 100 балів	відмінно	зараховано
89 – 75 балів	добре	
60 – 74 балів	задовільно	
26 – 59 балів	незадовільно	не зараховано
0 – 25 балів	неприйнятно	

6. Засоби діагностики результатів навчання

Засоби діагностики результатів навчання здобувачів із навчальної дисципліни «Науковий стиль мовлення» передбачають поточне опитування на практичних заняттях і в процесі консультативної роботи; опитування та співбесіда на лекційних заняттях; перевірка розробленого проекту рецензій, конспектів літературних джерел, доповідей, есе, повідомлень, презентацій, складеного глосарію, ментальних карт, таблиць; залік.

7. Рекомендована література

Основна

1. Академічне письмо: навч. посібник / Уклад. Ревуцька С., Зінченко В. Кривий Ріг. 2019. 130 с. URL: <http://elibrary.donnuet.edu.ua/1644/1/>
2. Галузинська Л. Українська мова (за професійним спрямуванням). К.: Знання. URL: http://pidruchniki.com/1153010448789/dokumentoznavstvo/movni_zasobi_naukovogo_stily_3
3. Колоїз Ж. Українська наукова мова (практикум). Кривий Ріг, 2017. 135 с.
4. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навч. посіб. / упоряд. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М. Харків: ХНУВС, 2019. 272 с.

Додаткова

1. Баган М. Експресивність сучасного українськомовного наукового дискурсу: межі можливого. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. 2017. Т. 20, № 1. С. 9–17.
2. Баган М. Кліше в сучасному українському науковому дискурсі: культуромовний і комунікативний аспекти. Граматичний простір сучасної лінгвоукраїністики. Київ: Видавничий дім Д. Бураго, 2019. С. 367–374.
3. Гарань Н. Утвердження принципів академічної доброчесності у середовищі молодих вчених. Наукові та освітні трансформації в сучасному світі: збірник матеріалів Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції. Чернігів. Суми: ТОВ НВП «Росток А.В.Т.». 2021. С. 203-205.

4. ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ : ДП «УкрНДНЦ». URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2017/06_21_posylannia/dstu_8302.pdf
5. Кодекс академічної доброчесності молодого вченого. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 1. С. 357-360. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2017_1_50.
6. Межжеріна Г. Українська мова. Інтердисциплінарне наукове мовлення : навч. посібник. Київ : НАУ, 2017. 208 с.
7. Орфографічний словник української мови. URL: <http://www.slovnyk.ua/>
4. Словник української мови (в 11 т.) URL: <http://sum.in.ua/>
8. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2019. 392 с.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Антоненко-Давидович Б. «Як ми говоримо». URL: <http://yak-my-hovorymo.wikidot.com/>
2. Бацевич Ф. Словник термінів міжкультурної комунікації URL: <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/>
3. Бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Довідник користувача Антиплагіатної інтернет-системи StrikePlagiarism.com. URL: http://lib.nure.ua/storage/app/media/Docs_rul/plag/plag_user_manual.pdf
5. Експрес-уроки української мови Авраменка О. URL: <https://ippo.kubg.edu.ua/ekspres-uroky>
6. Культура мови на щодень URL: <http://kultura-movy.wikidot.com/> Лінгвістичний портал URL: <http://www.mova.info/>
7. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP). URL: [www.americancouncils.org.ua/uk/pages/34/Strengthening%20Academic%20Integrity%20in%20Ukraine%20Project%20\(SAIUP\).html](http://www.americancouncils.org.ua/uk/pages/34/Strengthening%20Academic%20Integrity%20in%20Ukraine%20Project%20(SAIUP).html)
8. Сайт Українського мовно-інформаційного фонду. URL: <http://www.ulif.org.ua>
9. Словники України онлайн URL: <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
10. Стилї української мови. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=r-7JMHrlmaw>
11. Глумачний словник української мови онлайн URL: <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=1&page=0>
12. Чак Є. Чи правильно ми говоримо? Посібник. URL: <http://chak-chy-pravylnu-my-hovorymo.wikidot.com/>

9. Посилання на дистанційний курс

дистанційний курс «Науковий стиль мовлення»
<http://ddpu.edu.ua:9090/moodle/course/view.php?id=2114>

3. Навчально-методичні матеріали для лекцій із навчальної дисципліни «Науковий стиль мовлення» Опорний конспект лекцій.

Тема 1. Алгоритмічні приписи в контексті діяльнісної теорії навчання наукової мови

Мета вивчення: мати уявлення про основні поняття діяльнісної теорії навчання наукової мови, мовленнєву компетентність.

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План лекції:

1. Мовна/мовленнєва компетентність як невід'ємна складова й обов'язкова ознака освіченості та професіоналізму.
2. Наукова література як основне джерело фахових знань.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4, 5.

Додаткова: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Ключові поняття: наукова мова, мовленнєва компетентність, усне та писемне мовлення педагогічні працівники, наукові працівники, мовна культура.

1. Мовна/мовленнєва компетентність як невід'ємна складова й обов'язкова ознака освіченості та професіоналізму.

Мова являє собою специфічну поліфункційну природну знакову систему, складний вербальний код, який обслуговує соціум для здійснення, насамперед, основних операцій з інформацією: її створенням, зберіганням, трансляцією, опрацюванням, трансформацією тощо. Наскільки ми знаємо цей код, настільки ми ясно, точно, нормативно формуємо й передаємо свої думки та адекватно розуміємо інформацію інших. Завдання кожного – досконало володіти цим кодом, і в першу чергу в обраній галузі професійних знань, щоб вільно мислити засобами рідної мови (й обов'язково інших, спорідненої та міжнародної), працюючи з різними поняттями та джерелами наукового простору своєї спеціальності, і вміти створювати власні тексти як вербальні носії фахової інформації або суми інформацій.

Рівнем розвитку рідної мови відображається рівень розвитку інтелекту нації – носія цієї мови: словниковий запас – це те, що знає нація про себе і про світ; граматична система мови – це те, як вона про себе і цей світ говорить. Значення української мови як рідної в системі інших навчальних предметів, безперечно, є винятковим: вона є не лише предметом навчання, а передусім засобом пізнання світу, інтелектуально-культурних цінностей нації та всього світу, засобом навчання фаху, самопізнання, розвитку, самоактуалізації і самовдосконалення.

Володіння мовою виступає багатокомпонентним, складним, комплексним поняттям, яке передбачає й індивідуальне багатство словникового запасу носія мови, і чистоту, ясність, точність, виразність, нормативність його мовлення, і розуміння нюансів значеннєвого спектра слів, і розрізнення мовних засобів за їх стилістичним забарвленням, і досконале володіння способами побудови різноструктурних речень та текстів засобами цієї мови, і знання національних особливостей формо- та словотворення й мовленнєвого етикету, а також уміння

надати фонетико-інтонаційної виразності своєму усному мовленню. Мовна/мовленнєва компетентність стає потужним фактором у професійній підготовці національних кадрів, бо ж представники наукової й технічної еліти народу, його найосвіченіші верстви і мають стати носіями зразкової літературної мови в обох формах її функціонування.

Від яких же чинників залежать якість та квантитативні (кількісні) параметри компетентності з нерідної/опановуваної фахової мови? Безумовно, від ступеня володіння взагалі цією мовою, але в першу чергу від рівня компетентності особистості з рідної мови, оскільки в аналізованому понятті завжди виокремлюється універсальна частина мовних знань як обов'язковий компонент не однієї і навіть не кількох, а абсолютної більшості мов світу.

Мовна компетентність здобувача як його здобуток, що обумовлює і користування мовою, і формується через неї, виявляється у засвоєнні ним категорій та одиниць відповідної мови/мов і їх функцій, в усвідомленні закономірностей та правил, що відносяться до категорій і функцій, системно-структурних утворень семантичного, синтаксичного, морфологічного і фонологічного характеру, необхідних не тільки для сприйняття, але й побудови адекватного мовлення спеціального призначення, у здатності розуміти і реалізовувати граматичну природу висловлювань, у тому числі тих, що раніше не зустрічалися. При цьому, завдяки мовній компетентності, складається і вдосконалюється програма мовленнєвої поведінки, через що мовну компетентність В. Костомаров та О. Митрофанова визначають ще як “особливу граматику сподівання, ймовірностей”.

2. Наукова література як основне джерело фахових знань.

Сучасна українська мова, як природний вербальний резервуар інформації, має розгалужену систему функційних різновидів – стилів, які обслуговують різні потреби комунікації: повідомлення, інструктаж, з'ясування, пояснення, обґрунтування, переконання, обговорення, пропаганда, діяння, вплив тощо. Функції мови виявляють її сутність, призначення, дію. Комунікативна (мова як засіб спілкування) і когнітивна (мова як засіб мислення і пізнання) функції мови є найголовнішими (базовими).

Науковий стиль української мови має свої особливості. Його основна функція – інформативна (повідомлення, пояснення, з'ясування, обґрунтування, роз'яснення, класифікація понять, систематизація знань, аргументований доказ); завдання – передавання наукової інформації; обставини мовлення – офіційні. Досить широким є діапазон його використання – наукові праці (дисертації, монографії, статті, доповіді, реферати, рецензії, анотації, тези), підручники і навчальні посібники для ЗВО, науково-популярні журнали тощо. Загальні ознаки наукового стилю мови – поняттєвість, об'єктивність, точність, логічність, доказовість, аргументованість, переконливість, узагальнення, абстрагованість, висновки; мовні ознаки – усна і писемна форми, широке використання термінів та іншомовної лексики, номенклатурних назв, символів, таблиць, діаграм, схем, графіків, цитат, переважання складних речень; форма тексту – монологічна (опис, міркування). Як функційний різновид високорозвиненої літературної мови, науковий стиль репрезентує багатство виражальних можливостей

української мови, забезпечуючи спілкування у важливих сферах суспільного життя.

Активно функціонуючи в різних формах вираження наукової думки (найчастіше – у письмовій, рідше – в усній), науковий стиль розгалужується, за традиційною класифікацією, на чотири основні різновиди: власне науковий, науково-навчальний, науково-популярний, науково-публіцистичний.

Кожний із цих різновидів має специфічні номінативно-виражальні засоби поряд із засобами, спільними для наукового стилю в цілому. Так, суто науковий текст містить інформацію, призначену для фахівців певної галузі знань; науково-навчальним стилем подають лекційний матеріал, готують підручники, навчальні посібники, довідники та іншу літературу, призначену для закладів освіти; науково-популярний стиль представлений у наукових статтях, брошурах, мета яких – зацікавити новою науковою інформацією широке коло читачів незалежно від їх фахової підготовки; науково-публіцистичний стиль широко репрезентований у газетах і журналах, де наукова проблема висвітлюється з погляду публіциста і з метою активізації інтелекту читачів та формування масової свідомості при обговоренні нових досягнень науки й техніки або гострих, дискусійних проблем.

Основні функції наукового стилю мови – повідомлення і переконання. Вони реалізуються у формі обґрунтування концепції, гіпотези, доведення істинності теорії, узагальненої інформації про результати дослідження, класифікацій, пояснення явищ, систематизованого викладу певних знань, досягнень, висновків, рекомендацій, пропозицій тощо.

Специфіка наукової мови обумовлена відмінністю науки від мистецтва, що виявляється навіть “не в змісті, а виключно у способі обробляти цей зміст...”: і вчений, і поет “переконують, тільки один – логічними доводами, інший – образами”. Відтак, спосіб викладення матеріалу в науковій літературі визначають як формально-логічний (колективний). І саме він обумовлює вибір системи мовних (лексичних, граматичних) засобів для створення наукового тексту як завершеного комунікативного акту, організованого за законами і чинними нормами цієї мови.

Робота з навчальним текстом, який разом з лекціями є основним джерелом науково-професійної інформації, дозволяє самостійно здобувати, систематизовувати й структурувати знання та вдосконалювати навички зі смислового аналізу тексту засобами різних видів читання (суцільного, оглядового, пошукового, реферативного).

Навчальний науковий текст розглядають як єдиний комунікативний блок, що має чітку, логізовану структурну організацію, яка формується під впливом двох основних факторів: характеру висвітлюваного змісту (тема підтема комбінація підтем) та способу його презентації. Комунікативними блоками є і його складові частини (компоненти), розташовані у певній послідовності. Кожний із компонентів тексту є функційно значущою одиницею, тобто може виконувати функції роз’яснення, обґрунтування, уточнення, доповнення, унаочнення тощо. Визначення цих функцій сприяє адекватному розумінню тексту. Нарешті, навчальний науковий текст обов’язково характеризується певною внутрішньою організацією, тобто має такі лексико-граматичні та структурні засоби, які

роблять його доступним для розуміння при читанні, усвідомлення й запам'ятовування інформації і подальшої її репрезентації та використання.

Завдання для само- та взаємоконтролю до теми 1

Завдання 1. Прокоментуйте твердження М. Гайдегера, що вся діяльність людини “перебуває під знаком Слова”.

Завдання 2. Переконайте в тому, що мова відноситься до всіх інших засобів прогресу, як перше й основне.

Завдання 3. Поясніть сутність поняття мовна компетентність здобувача (фахівця) та проілюструйте його яскравими прикладами.

Завдання 4. З'ясуйте, за яких умов формується та вдосконалюється мовна/мовленнєва культура здобувача (фахівця).

Завдання 5. Обґрунтуйте, що і чому обумовлює специфіку наукової мови.

Завдання 6. Поясніть, у чому та як виявляються особливості наукового стилю мови. Проілюструйте переконливими прикладами свою відповідь.

Завдання 7. Доведіть, чому в джерелах наукової інформації спосіб викладення матеріалу є формально-логічним (колективним).

Завдання 8. Обґрунтуйте, що зумовлює в науковому стилі вибір мовних засобів.

Завдання 9. Простежте, яка лексика характеризує науковий стиль мови/мовлення. Проілюструйте відповідь конкретними прикладами.

Завдання 10. Обґрунтуйте, яке місце в науковій літературі посідають терміни та чим це обумовлено.

Завдання 11. Поясніть, яку роль відіграє порядок слів у писемній науковій мові та як ви розумієте принцип “лінійної” презентації інформації в науковій прозі. Проілюструйте свою відповідь переконливими прикладами.

Завдання 12. Здійсніть лексичний аналіз науково-навчального тексту за обраним фахом (обсяг до трьох сторінок), класифікувавши лексику наведеними групами: а) загальнонаукова; б) власне термінологічна; в) слова-організатори думки; г) слова - конкретизатори думки; д) слова-домінанти (ключові слова). Визначте функції кожної лексичної групи.

Тема 2. Алгоритмічні приписи як ефективний засіб керування процесом здобуття професійних знань

Мета вивчення: мати уявлення про інтегральний алгоритм (золоті правила) швидкого читання.

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План лекції:

1. Алгоритмічні приписи як ефективний засіб керування процесом здобуття професійних знань.
2. Інтегральний алгоритм (золоті правила) швидкого читання.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4, 5.

Додаткова: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Ключові поняття: швидке читання, наукова мова, мовленнєва компетентність, усне та писемне мовлення педагогічні працівники, наукові працівники, мовна культура.

1.Алгоритмічні приписи як ефективний засіб керування процесом здобуття професійних знань.

Термін алгоритм, алгорифм походить від імені середньовічного узбецького математика Мухамеда-ібн-Суса і позначає сукупність дій (правил) для розв'язання даної задачі. Ланцюжок алгоритмів (правил) називають алгоритмічним процесом, а кожну дію – його “кроком”. Основні вимоги до алгоритмів – визначеність, масовість, результативність – було сформульовано відомим ученим-математиком А. А. Марковим.

Абсолютні алгоритми та алгоритмічні приписи – це різні поняття; останні передбачають дії, що залежать від розуміння їх людиною. Внаслідок цього операції, з яких складаються такі приписи, можуть бути досить складними “блоками” розумових дій, аби виконавець міг без надмірного напруження та адекватно оперувати цими блоками. Найбільш раціональними є узагальнені, нежорсткі приписи, які являють собою послідовні прийоми (методи, “кроки”) розв'язання широкого класу завдань, – інструкції, пам'ятки, вказівки. Навчання за допомогою алгоритмів керування є перспективним, оскільки завдяки приписам процес “технології” оволодіння навчальними дисциплінами та фахом відбувається усвідомлено, раціонально, ефективно.

Алгоритмічні приписи, визначаючи систему орієнтирів, зокрема послідовність і зміст розумових дій (“кроки”) для розв'язання навчального чи професійного завдання, реально допомагають користувачам сформулювати та вдосконалити навички з найраціональнішої організації мисленнево-мовленневої діяльності, дозволяють зменшити ймовірність помилкових дій при досягненні мовних/мовленневих цілей, дають можливість оперативно і вчасно контролювати свої “мисленнєві” кроки, самостійно з'ясовувати помилки та, проаналізувавши їх, відповідно коригувати свою мовну/мовленнєву діяльність. Приписи сприяють піднесенню якості знань, формують і розвивають навички раціональної організації навчальної праці, дозволяють систематизувати та структурувати набуті знання й навички, розвивають самостійність та інтелектуальну активність, логізують розумову діяльність, мовне мислення, що все разом при навчанні мови спеціальності збагачує мовну/мовленнєву компетентність, яка є невід'ємною складовою і вагомим гарантом освіченості та професіоналізму.

Отже, робота за алгоритмічними приписами має відбуватися кількома взаємообумовленими етапами:

- 1) ознайомлення з системою регламентованих приписом орієнтирів для виконання поставленого завдання;
- 2) засвоєння (тренінг) часткових орієнтирів як проміжних форм системи мисленневих операцій, якою і виступає весь припис;
- 3) усвідомлення блоків і всіх кроків алгоритмічного припису;
- 4) засвоєння припису під керівництвом викладача та самостійне розв'язання завдань при опорі на алгоритмічний припис;
- 5) організація мисленнево-мовленневої діяльності за внутрішньою програмою без зорової опори на припис.

2.Інтегральний алгоритм (золоті правила) швидкого читання.

Навички швидкого читання, як і скоропису, суттєво впливають на якість і темп навчальної, наукової та професійної діяльності. Кожен має і може навчитися читати швидко (500 і більше слів за хвилину або 3000 і більше знаків за хвилину), якщо з'ясує причини свого повільного читання (наприклад, артикулювання під час читання “про себе”, затримування на одній фразі, відсутність уваги, невміння зосереджуватися, недостатність поля зору тощо) та усвідомить сім золотих правил швидкого читання:

1. Читати “про себе” без артикулювання.
2. Читати “по вертикалі”.
3. Читати за інтегральним алгоритмом, що визначає послідовність пошуку інформації і здобуття нових знань:
  - а) назва книги (статті);
  - б) автор;
  - в) вихідні дані джерела;
  - г) назви розділів, глав, параграфів, тем, підтем тощо;
  - д) фактаж;
  - е) незрозумілі, спірні місця тощо;
  - є) новизна інформації, можливості її використання у практичній діяльності.
4. Читати джерело перший раз повністю, без регресій. Повторне читання джерела здійснювати після осмислення його за першим разом читання.
5. Читати за диференціальним алгоритмом, що допомагає визначити головну, важливу, потрібну інформацію:
  - а) ключові слова, терміни;
  - б) смислові ряди;
  - в) домінанту-значення.
6. Вдосконалювати щодня увагу, короткочасну і довготривалу пам'ять, швидкість читання.
7. Читати щодня обов'язковий для себе обсяг наукової літератури.

Завдання для само- та взаємоконтролю до теми 2

Завдання 1. Проаналізуйте науково-навчальний текст за ступенем уживаності іменників та дієслів. Сформулюйте аргументований висновок.

Завдання 2. З'ясуйте, який відмінок іменника та чому переважає в науковому тексті. Проілюструйте переконливими прикладами свою відповідь.

Завдання 3. Доведіть, якими частинами мови і чому найчастіше представлений підмет у науковому тексті. Проілюструйте свою відповідь прикладами.

Завдання 4. Визначте інформаційну роль порядку слів у науковому тексті, з'ясувавши, де і чому міститься основна інформація.

Завдання 5. З'ясуйте, які види простих і складних речень та чому домінують у науковій літературі. Наведіть переконливі приклади.

Завдання 6. Поясніть у загальному плані сутність і функції алгоритмічних приписів у розв'язанні навчальних та професійних завдань. Проілюструйте яскравими прикладами свою відповідь.

Завдання 7. З'ясуйте, яка роль належить алгоритмічним приписам у самоорганізації мисленнево-мовленнєвої діяльності здобувача, наприклад, при опрацюванні численних джерел наукової інформації.

Завдання 8. Назвіть і лаконічно схарактеризуйте етапи самостійної роботи за алгоритмічними приписами.

Завдання 9. Наведіть та обґрунтуйте загально визнані правила ефективного опрацювання (читання) наукового тексту.

Завдання 10. Хронометруйте темп читання (опрацювання) науково-навчальних текстів і порівняйте одержані результати із середньостатистичними нормами.

Завдання 11. Проаналізуйте свій темп читання/опрацювання науково-навчальних текстів з опановуваних дисциплін і знайдіть власні резерви його підвищення.

Тема 3. Алгоритмічні приписи як регламентовані схеми навчальних дій при композиційно-змістовому аналізі наукового джерела.

Мета вивчення: мати уявлення про особливості конспектування друкованого джерела наукової інформації та конспектування наукової інформації, що сприймається на слух.

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План лекції:

1. Узагальнення та “згортання” інформації наукового джерела до рівня плану (питального, тезового, номінативного).

2. Конспектування друкованого джерела наукової інформації.

3. Конспектування наукової інформації, що сприймається на слух.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4, 5.

Додаткова: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Ключові поняття: конспектування, друковане джерело, наукова інформація наукова мова, мовленнєва компетентність, мовна культура, реферат, доповідь.

1. Узагальнення та “згортання” інформації наукового джерела до рівня плану (питального, тезового, номінативного).

Здобуття вищої освіти передбачає розвиненість навичок писемного мовлення – того виду мовленнєвої діяльності, який має на меті передавання інформації у письмовій формі за законами раціональної та ефективної організації мисленнєво-мовленнєвого процесу. Під час писемного мовлення в комплексі діють певні психологічні механізми:

1) механізм осмислення (усвідомлення) прочитаної або сприйнятої на слух інформації (встановлення смислових зв'язків між поняттями, встановлення логічних зв'язків також між темою (відомим) і ремою (новим));

2) механізм випереджувального синтезу (промовляння внутрішньою мовою кожного слова, яке записується; передбачення наступних слів і форм зв'язку між ними; уявлення подальшого розкриття змісту на рівні окремого речення, великих фрагментів висловлювання, а також у межах висловлювання(тексту) в цілому);

3) механізми пам'яті (насамперед оперативна пам'ять, оскільки при записуванні речень і тексту в цілому предмет висловлювання має постійно утримуватися в пам'яті), які служать засобом організації й збереження інформації.

Якість писемного мовлення безпосередньо залежить від ступеня сформованості зазначених вище психологічних механізмів, при цьому очевидною є тенденція: чим вищий ступінь сформованості цих механізмів рідною мовою, тим легше і швидше вони спрацьовуватимуть в умовах роботи з іншомовними науковими джерелами. Отже, навчитися оптимально організовувати та скеровувати свою мисленнєво-мовленнєву діяльність при роботі з письмовим чи усним джерелом наукової інформації з метою подальшого її узагальнення та “згортання” до рівня плану, конспекту, анотації, реферату, доповіді, рецензії можна завдяки відповідним алгоритмічним приписам.

Узагальнення та “згортання” інформації наукового джерела до рівня плану (питального, тезового, номінативного)

Завдання 1. Ознайомтеся з етимологічною довідкою та семантикою іншомовного слова “план”.

План:

1) кресленик, що зображує на площині в умовних знаках і в певному масштабі частину земної поверхні (план топографічний); горизонтальний розріз або вид зверху будь-якої споруди чи предмета;

2) система взаємопов’язаних, об’єднаних загальною метою завдань, що визначають строки, порядок і послідовність виконання господарських програм, окремих робіт, операцій тощо;

3) порядок, послідовність викладання будь-якого матеріалу (доповіді, п’єси);

4) масштаб, положення в просторі або ступінь віддаленості предмета (великий план, передній план тощо).

Завдання 2. Ознайомтеся з наведеним алгоритмічним приписом, звертаючи особливу увагу на коментарі в рубриках: Пам’ятайте! Примітка. Усвідомте кожен “крок” мисленнєво-мовленнєвих дій та їх послідовність при складанні різних видів плану наукового тексту.

Алгоритмічний припис до складання плану друкованого джерела наукової інформації.

1. Прочитайте заголовок і спрогнозуйте за ним проблему (проблеми) тексту джерела наукової інформації.

2. Перевірте свій прогноз: переглядаючи текст, спробуйте зрозуміти його основні проблеми. Акцентуйте увагу на початковій і фінальній частинах абзаців та інформації, поданій курсивом.

Пам’ятайте! Початок і кінець абзаців у науковому тексті – це найбільш інформативні місця; інші речення тільки розкривають, деталізують, обґрунтовують, конкретизують головну думку або є сполучними елементами.

3. Читайте уважно весь текст, працюючи над кожним абзацем і визначаючи опорні (ключові) слова, словосполучення та речення, тобто ті, що містять основну інформацію.

4. Прочитайте текст швидко ще раз і розподіліть його на структурно-змістові частини (фрагменти).

Пам’ятайте! Структурно-змістова частина (фрагмент) може бути еквівалентною абзацу, кільком абзацам, частині абзацу, окремому реченню.

5. Вилучіть головну інформацію з кожного фрагмента тексту.
6. Сформулюйте запитання до головної інформації кожного фрагмента тексту.
7. Занотуйте питання, які виявляють проблематику тексту, за тим порядком, котрий відповідає логіці тексту, – і ви матимете орієнтовний питальний план тексту.
8. Перевірте, чи пов'язане кожне наступне запитання з попереднім. У разі необхідності уточніть питання – і ви матимете остаточний варіант питального плану тексту.
9. Сформулюйте відповіді на всі питання плану – і ви матимете варіант тезового плану тексту.

Пам'ятайте! Тези – це не план і не сам виклад тексту, а його стисло сформульовані положення, твердження, ідеї; зв'язок між тезами – лише логічний.

Складаючи тези, орієнтуйтеся на те, що тезовий план найчастіше містить 5-6 тез: 1 – вступна теза; 2-4 (5) – основний тезовий зміст джерела; 5 (6) – заключна теза.

10. Трансформуйте двоскладні (є склад підмета і склад присудка) речення тезового плану в односкладні номінативні (є склад підмета) – і ви матимете номінативний план тексту.

Пам'ятайте! У номінативних (називних) реченнях головний член (підмет) виражено іменником або субстантивованою частиною мови (прикметником, діеприкметником) тільки у формі називного відмінка.

11. Відредагуйте номінативний план. Перевірте:

а) чи всі пункти плану є рівнозначними за обсягом думки? Примітка. Якщо один із пунктів плану є більшим за обсягом, поділіть

його ще на кілька пунктів. Пункти з меншим обсягом думки об'єднайте так, щоб вони були майже рівнозначні за обсягом;

б) чи всі головні проблеми тексту джерела відбито у плані? Примітка. Якщо ви вважаєте за необхідне виокремити додаткову інформацію, оформіть її у вигляді підпункту плану – і ви матимете складний (докладний, деталізований, розгорнутий) план;

в) чи відповідає логіка плану логіці тексту джерела?

г) чи немає граматичних, стилістичних та інших мовних помилок?

Пам'ятайте! Цінність плану полягає в тому, що він допомагає найбільш стисло відтворити в пам'яті зміст наукового джерела, зосереджуючи увагу лише на найголовнішій, найсуттєвішій його інформації. Емоційна та експресивна лексика науковим текстам невластива (особливо для природничих наук); щодо гуманітарних наук, наприклад, літературознавства, то тут зустрічаються подекуди емоційно-експресивні елементи, які виконують функцію термінів і є формою вираження спеціальних понять. Для синтаксису НС характерне вживання ускладнених конструкцій.

Завдання 3. Прочитайте уважно наведені мікротексти та визначте їх проблеми, за якими спрогнозуйте та сформулюйте назви до кожного з них. Виберіть, обґрунтувавши, найточніші варіанти назв.

Тексти наукового стилю (НС) містять наукову інформацію, яка здобувається в результаті пошуку причинно-наслідкових зв'язків між об'єктами

дослідження в ході цілеспрямованих експериментів. В лексичному плані НС використовує терміни відповідних наук, як природничих, технічних, так і гуманітарних. Оскільки терміни мають переважно форму іменників, то в цьому стилі переважає іменний характер висловлювання і тексти насичені абстрактною лексикою. У цьому стилі широко вживаються дієслівно-іменникові конструкції.

Активний словник – це запас слів, які мовець активно використовує в усній та писемній мові. Слова активного словника не мають ознак застарілості чи незвичної новизни. Залежно від рівня освіченості, кола інтересів, роду занять люди послуговуються від 1000 до 5000 слів (пор.: тлумачний 11-томний “Словник української мови” містить близько 140 000 слів). До активного словника належать: а) загальноживані слова, зрозумілі всім мовцям: хліб, вода, білий, жити, добре, п’ять, ми; б) широковживані в різних галузях науки, мистецтва і техніки терміни й професіоналізми: мартен, акварель, джинси, морфема та ін. Пасивна лексика – 1) слова зрозумілі, знайомі мовцю, але не вживані ним у звичному мовному спілкуванні. До пасивної лексики належать здебільшого слова спеціального вжитку, архаїзми, діалектизми, запозичення, неологізми тощо; 2) словниковий запас у певний період її розвитку, який має відтінок застарілості або новизни. (С. Єрмоленко)

Вивчення основ держави і права слід починати з усвідомлення того важливого факту, що ці два основні суспільні інститути не є зло, нав’язане суспільству панівними верствами, що держава і право закономірно виникли в результаті тривалого історичного розвитку цивілізації.

Для кожної нації чи народності поява власної держави і свого права – це свідчення і доказ переходу від первісного ладу до більш високого ступеня суспільного розвитку або від пригнобленого колоніального стану до справжньої самостійності й незалежності. Держава і право – це альтернатива руїні, анархії, безладдю. Вони відіграють роль організаторів, диригентів спільної діяльності людей, засобів цивілізованого розв’язання соціальних протиріч і конфліктів. За допомогою державно-правових інститутів здійснюється захист суспільства і кожної особистості від зловживань з боку більш сильного, гарантуються життя та основні права. (В. Котюк) .

2. Конспектування друкованого джерела наукової інформації.

Конспектування наукового тексту – складний мисленнєво-мовленнєвий процес, мета якого – глибоко осмислити інформацію і подати її адекватно, точно, стисло та в зручній для подальшого використання письмовій формі конспекту.

Конспект складається з плану й тез, доповнених фактичним матеріалом, що в сукупності являє собою короткий письмовий виклад змісту книги, статті, лекції тощо.

Процес конспектування включає два етапи:

- 1) змістова орієнтація та планування:
  - а) структурно-змістовий аналіз тексту джерела;
  - б) визначення і фіксація на папері плану-програми розроблюваного конспекту;
- 2) реалізація розробленого плану-програми:

а) відбір інформації для конспекту в суворій відповідності до визначеного плану;

б) коректна компресія відібраної інформації;

в) запис опрацьованої інформації в лаконічній та зручній формі.

Завдання 1. Ознайомтеся з наведеним алгоритмічним приписом, звертаючи особливу увагу на коментарі в рубриках Пам'ятайте! Примітка. Усвідомте кожен "крок" мисленнево-мовленневих дій та їх послідовність при конспектуванні друкованого наукового тексту.

Алгоритмічний припис до конспектування друкованого джерела наукової інформації

З'ясуйте для себе загальну мету конспектування, а саме: який конспект цього разу вам потрібний – стислий чи докладний (розгорнутий, деталізований)

Пам'ятайте! Стислий конспект передає в узагальненому вигляді найсуттєвішу інформацію тексту, а докладний (розгорнутий) конспект включає також відомості, які конкретизують, мотивують, деталізують основні положення тексту у вигляді доведень, пояснень, аргументів, ілюстрацій тощо.

Пригадайте, як ви починали роботу над складанням плану. Ці ж дії допоможуть вам зрозуміти основний зміст тексту і становитимуть підготовчий етап для складання конспекту:

а) прочитайте заголовок та спрогнозуйте за ним проблематику та ключові поняття тексту;

б) перевірте свій прогноз, прочитавши уважно та усвідомлено текст;

в) визначте основну інформацію абзаців: ключові слова, словосполучення, речення;

г) опрацюйте вдруге абзаци й вирішіть, як найдоцільніше скоротити речення з головною інформацією, і позначте у найзручніший для вас спосіб скорочений варіант абзаців;

д) розподіліть текст на структурно-змістові частини (фрагменти);

е) зазначте в кожному фрагменті головну й неголовну (додаткову) інформацію.

Складіть і запишіть план-програму розроблюваного конспекту.

Відберіть інформацію, звернувши увагу і на зазначену курсивом, дійсно необхідну для реалізації визначеного плану- програми.

Здійсніть, опрацьовуючи відібрану інформацію, її комплексну компресію, паралельно використовуючи для цього різноманітні прийоми концентрації змісту і мовних засобів тексту:

- визначте і розмежуйте в обраний спосіб ту інформацію, яку передаватимете дослівними формулюваннями з тексту, й ту, що трансформуєте у скорочений варіант;

- об'єднайте прості речення у складні;
- коректно спростіть складні (довгі) конструкції;
- вилучіть з речень дієприкметникові та дієприслівникові звороти;
- вилучіть речення з надлишковою інформацією, а також побіжні висловлювання та міркування;

- передайте інформацію (де це є можливим і доцільним) у вигляді таблиць, діаграм, схем, графіків тощо.

3. Здійсніть самоконтроль, з'ясувавши:

- а) чи всю головну інформацію тексту-джерела відбито в конспекті;
- б) чи є логічним за побудовою конспект;
- в) чи абсолютно точно наведено цитати, цифрові і фактичні дані;
- г) чи є нормативним за мовним оформленням текст (відсутні орфографічні, лексичні, граматичні та стилістичні помилки).

Відредагуйте за результатами здійсненого самоконтролю зміст, структуру та мовне оформлення одержаного конспекту.

Пам'ятайте! При конспектуванні доцільно використовувати достатні береги в зошиті для фіксації власної думки з приводу прочитаного, певних позначок, подальших міркувань, запитань, зауважень тощо.

Конспектування наукової інформації, що сприймається на слух

Наукову інформацію, що сприймається на слух (лекцію, доповідь, виступ, повідомлення тощо), доводиться майже завжди письмово фіксувати, аби за записом відтворити (а в разі потреби і неодноразово) її зміст абсолютно точно, без перекручень, інтерпретацій і у повному (достатньому) обсязі для використання її в подальшій навчальній, науковій та професійній діяльності.

Процес конспектування такого виду є складнішим від попереднього і складається з трьох взаємообумовлених та паралельних мисленнево-мовленневих дій: а) аудіювання (розуміння інформації, що сприймається на слух); б) мисленнєвої переробки почутого (визначення головної й неголовної, допоміжної інформації, переформулювання); в) письмової фіксації інформації. При цьому має бути реалізованою установка на утримання в короточасній пам'яті всієї основної інформації до завершення наукового повідомлення, лекції, доповіді тощо.

Завдання для само- та взаємоконтролю за темою 3.

Завдання 1. Поясніть цілі складання плану джерела наукової інформації.

Завдання 2. Схарактеризуйте, порівнявши, різні види планів текстів та назвіть сфери їх практичного використання.

Завдання 3. З'ясуйте, який вид плану в науковій роботі здобувача домінує і чому. Проілюструйте відповідь переконливими прикладами.

Завдання 4. Схарактеризуйте цілі конспектування письмових та усних джерел наукової інформації в навчальній та професійній сферах.

Завдання 5. Поясніть відмінність плану від тез і конспекту джерела наукової інформації.

Завдання 6. Проаналізуйте свої конспекти лекцій з різних опановуваних навчальних дисциплін, з'ясуйте їх переваги та недоліки і складіть для себе пам'ятку.

Завдання 7. Сформулюйте основні вимоги до плану й конспекту джерела наукової інформації.

Завдання 8. Відтворіть по пам'яті алгоритмічний припис до складання плану джерела наукової інформації. Прокоментуйте найскладніші "кроки" мисленнево-мовленневих дій при підготовці планів різних видів.

Завдання 9. Відтворіть по пам'яті алгоритмічний припис до конспектування: а) друкованого джерела наукової інформації; б) усного джерела

наукової інформації. Прокоментуйте найскладніші “кроки” мисленнєво-мовленнєвих дій при підготовці цих видів конспектів.

Завдання 10. Адресуйте практичні поради укладачу різних видів плану друкованого й усного джерела наукової інформації фахової тематики.

Завдання 11. Адресуйте практичні поради укладачу конспекту друкованого й усного джерел наукової інформації фахової тематики.

Завдання 12. Опрацюйте наукову статтю (параграф, розділ підручника тощо) актуальної тематики з обраної вами спеціальності. “Згорніть” (“спакуйте”) інформацію наукового джерела до рівня номінативного плану та стислого конспекту. Здійсніть само- і взаємоконтроль виконаної роботи та з’ясуйте рівень якості підготовлених плану й конспекту і їх відповідність вимогам засвоєних у попередніх розділах алгоритмічних приписів.

Завдання 13. Наведіть і прокоментуйте дефініції понять “план” і “конспект” у контексті навчальної, науково-дослідної та професійної діяльності.

Завдання 14. Проілюструйте сполучальні властивості термінів “план” і “конспект”, склавши з ними словосполучення за двома моделями: “прикметник (дієприкметник) + іменник”, “іменник у Н.в. + іменник у Р.в.”.

Завдання 15. Поясніть, чому в номінативних планах наукових джерел переважно використовують віддієслівні іменники (наприклад, здійснення, розробка, огляд), а не дієслова.

Тема 4. Алгоритмічні приписи як регламентовані схеми навчальних дій при аналітичному опрацюванні інформації наукового джерела

Мета вивчення: мати уявлення про регламентовані схеми навчальних дій при аналітичному опрацюванні інформації наукового джерела.

Обладнання: мультимедійний проектор, комп’ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План лекції:

1. Анотування наукового джерела.
2. Реферування наукового джерела.
3. Рецензування наукового джерела.

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 3, 4, 5.

Додаткова: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Ключові поняття: анотування, наукове джерело, реферування, рецензування, наукова мова, мовленнєва компетентність, усне та писемне мовлення, мовна культура.

1. Анотування наукового джерела

Анотування – це процес створення анотації, під якою розуміють коротку, стислу характеристику змісту книги, статті тощо.

Анотація обов’язково складається з двох частин: бібліографічного опису (вихідні дані джерела у відповідності до чинних ДСТУ) і власне тексту. Сутність і призначення анотації полягають у тому, що вона є стислою характеристикою джерела інформації та відповідає на питання, про що йдеться в цьому джерелі. Анотація не розкриває змісту наукового джерела, а лише інформує про наявність наукового джерела певного змісту і характеру. Таким чином, анотація дозволяє

користувачеві скласти достатнє й об'єктивне попереднє уявлення про незнайому для нього наукову публікацію і тим самим допомагає в пошуку, відборі та систематизації необхідної інформації.

За різними параметрами виокремлюються кілька видів анотацій: 1) за змістом і цільовим призначенням – довідкові (описові, інформаційні) та рекомендаційні; 2) за повнотою охоплення змісту анованого джерела – загальні та спеціалізовані (в тому числі аналітичні); 3) за кількістю анованих джерел – групові та негрупові.

Найбільшого поширення в науковій та навчально-науковій діяльності набули довідкові анотації, які характеризують наукове джерело за тематикою й проблематикою. Саме вони є найефективнішими в наданні своєчасної, об'єктивної і достатньої інформації про нові досягнення в різних галузях науки та суттєво заощаджують час пошуку й збирання наукової інформації. Знання алгоритмічного припису до ановування, уміле й оперативне користування ним сприяє адекватному вилученню основних положень наукового джерела та їх оформленню у відповідності до вимог нормативної документації.

Завдання 1. Ознайомтеся з наведеним алгоритмічним приписом, звертаючи особливу увагу на коментарі в рубриках: Пам'ятайте! Примітка. Усвідомте кожен “крок” мисленнево-мовленневих дій та їх послідовність при ановуванні друкованого наукового джерела.

АЛГОРИТМІЧНИЙ ПРИПИС ДО АНОВУВАННЯ НАУКОВОГО ДЖЕРЕЛА

1. Ознайомтеся з вихідними даними наукового джерела (назва, жанр наукової продукції, автор, рік і місце видання, структура, обсяг, ілюстрації тощо).

2. Прочитайте текст, усвідомлюючи його загальний зміст.

3. Визначте логічний суб'єкт (те, про що розповідається в тексті) і логічний предикат (те, що про це говориться).

4. З'ясуйте актуальність і адресат джерела (статті, книги тощо).

5. Проаналізуйте структуру тексту (книги), визначивши вступу, основну та заключну частини.

6. Визначте головну інформацію основної частини тексту, відповівши для цього на такі питання:

Які проблеми висвітлюються?

Що констатує автор?

Як розглядаються і розв'язуються поставлені проблеми?

Яких висновків доходить автор?

7. Оформіть письмово текст анотації, використовуючи необхідні лексико-граматичні конструкції.

8. Здійсніть самоконтроль виконаної роботи.

9. Відредагуйте текст анотації, зіставивши його з науковим джерелом і перевіривши за правописними нормами. Зверніть увагу на обсяг анотації (не більше 8% тексту-джерела), її структурну організацію і логіко-граматичні зв'язки між реченнями та їх частинами.

2. Реферування наукового джерела.

Реферування являє собою такий складний процес аналітико-синтетичної переробки інформації наукового джерела (або джерел), результатом якої і стає реферат – короткий виклад (перед аудиторією або в письмовій формі) наукової

праці, вчення, змісту джерела (або джерел) із зазначенням характеру, методики, результатів дослідження та збереження його мовностилістичних особливостей.

Рефератом в освітянській сфері називають і доповідь на будь-яку тему, що складається з огляду різноманітних джерел.

Реферат як самостійний і поширений жанр наукової літератури, окрім загальних закономірностей наукового стилю, має особливості, характерні саме для нього (на відміну від інших жанрів цього стилю), що обумовлено функцією реферату, його інформативним призначенням. Так, на відміну від жанру наукової статті, в рефераті немає характерної для статті наукової ґрунтовності викладу, розгорнутих доведень, міркувань, порівнянь, обговорення результатів, оцінок тощо, оскільки все це – дієвий засіб переконання читача, а призначення реферату – передати інформацію, повідомити.

Сутність реферату – це короткий виклад (за умови достатності інформативної повноти) основного змісту джерела (джерел), повідомлення нової проблемної інформації, що міститься в ньому, або доповідь за певною темою, підготовлена в результаті самостійного опрацювання кількох джерел.

3. Рецензування наукового джерела

Процес рецензування завершується підготовкою рецензії – відзиву, висновку з оцінкою певного наукового джерела (або джерел) та викладом зауважень, рекомендацій і пропозицій. Ця робота є доволі складною, відповідальною і вимагає від рецензента, окрім достатнього вільного часу, не тільки високого професіоналізму, але й сформованості та досконалості багатьох практичних умінь і навичок для забезпечення об'єктивності, якості, ґрунтовності й переконливості оцінювання.

Завдання для само- та взаємоконтролю до теми 4

Завдання 1. Поясніть цілі складання анотацій на наукові джерела.

Завдання 2. Схарактеризуйте основні види анотацій та з'ясуйте особливості їх оформлення.

Завдання 3. Поясніть відмінність довідкової анотації від рекомендаційної.

Завдання 4. З'ясуйте, який вид анотації є найбільш поширеним у науковій та науково-інформаційній діяльності.

Завдання 5. Назвіть складові анотації та проілюструйте їх прикладами.

Завдання 6. Назвіть відомості, які розміщуються в бібліографічному описі наукових джерел.

Завдання 7. Зазначте, яку інформацію може містити текст анотації. Аргументуйте свою відповідь.

Завдання 8. З'ясуйте, яка інформація є обов'язковою в тексті анотації та чому.

Завдання 9. Сформулюйте лаконічно вимоги до тексту анотації.

Завдання 10. З'ясуйте, від чого залежить відбір інформації для анотації. Аргументуйте свою відповідь.

Завдання 11. Схарактеризуйте вимоги до обсягу анотації та з'ясуйте, чим вони обумовлені.

Завдання 12. Назвіть найтипівішу помилку при складанні тексту анотації та поясніть її причини.

Завдання 13. Наведіть мовні/мовленнєві стандарти-кліше для оформлення анотації.

Тема 5. Алгоритмічні приписи в організації самостійної наукової роботи

Мета вивчення: мати уявлення про підготовку до участі у науковій дискусії, полеміці та написання наукової доповіді, наукової статті

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

План лекції:

1. Підготовка і написання наукової доповіді.
2. Підготовка до участі у науковій дискусії, полеміці.
3. Підготовка і написання наукової статті.

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 3, 4, 5.

Додаткова: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Ключові поняття: наукова дискусія, полеміка, наукова доповідь, наукова стаття, наукове джерело, наукова мова, мовленнєва компетентність, усне та писемне мовлення, мовна культура.

1. Підготовка і написання наукової доповіді

Усне монологічне наукове мовлення має кілька різних форм: виступ, повідомлення, доповідь, лекція тощо. Доповідь дозволяє на широкий загал характеризувати предмети, явища, поняття через їх ознаки, параметри, особливості. Підготовка доповіді (монологу) об'єктивно скорочується у часі, полегшується й оптимізується, якщо доповідачеві відомий відповідний алгоритмічний припис.

Завдання 1. Ознайомтесь уважно з наведеним алгоритмічним приписом та усвідомте мету і зміст кожного його "кроку". З'ясуйте, проаналізувавши власний досвід, який "крок" (або "кроки") і чому є для вас найскладнішим (найскладнішими).

АЛГОРИТМІЧНИЙ ПРИПИС ДО СКЛАДАННЯ НАУКОВОЇ ДОПОВІДІ (МОНОЛОГУ)

- З'ясуйте мету і завдання свого монологу з урахуванням складу слухацької аудиторії.
- Уточніть його тему та визначте її змістові межі.
- Доберіть і ретельно опрацюйте наукову літературу різними видами читання (оглядовим, пошуковим, суцільним).
- Складіть деталізований план доповіді (монологу).
- Визначте проблеми дискусійного характеру та принципи їх презентації.
- Доберіть фактичний матеріал (у т.ч. можливі таблиці, діаграми, графіки, схеми тощо) до кожного пункту розробленого плану.
- Спрогнозуйте можливі запитання слухачів і підготуйтеся до їх висвітлення під час доповіді чи обговорення.
- Лаконічно й однозначно та відповідно до мети доповіді сформулюйте висновки.
- Продумайте оригінальну (наприклад, несподівану для слухачів інформацію, що може здивувати їх) вступну частину доповіді.

- Визначте місця для риторичних і проблемних запитань, логічних пауз тощо.
- Оформіть у письмовому вигляді матеріали доповіді.
- Перевірте матеріали доповіді на відповідність основним вимогам:
- Логіці викладу, точності інформації, чинним мовним/ мовленнєвим нормам.
- Виголосіть, не спираючись на текст, окрім плану і цитат, доповідь вдома перед уявними чи реальними слухачами Здійсніть самоконтроль виконаної роботи.
- Відредагуйте (у разі потреби) текст підготовленої доповіді.

2. Підготовка до участі у науковій дискусії, полеміці.

Кожна освічена людина повинна розвинути в собі вміння і навички з полемічного мистецтва. Особливе місце це мистецтво і відповідно полемічна культура посідають у професійній діяльності гуманітарія. Ще античні мислителі з метою публічного обговорення гострих, соціально значущих питань широко застосовували діалог, що дозволяло здобувати знання шляхом роздумів, міркувань, спільного обговорення проблеми, пошуків правильного, оптимального та конструктивного рішення. Саме метод діалогу в пошуках істини був обраний Сократом як сенс усього життя. Випробування іронією сократівських бесід пройшли віддані друзі Сократа, його вірні учні, постійні слухачі, захоплені шанувальники. Деякі з них з особливою ретельністю відновили бесіди Сократа, які й досі не тільки не втратили своєї значущості при навчанні культури наукового діалогу, дискусії, полеміки, спору, але й актуалізувались.

Дискусія і полеміка (від грец. “військова майстерність”) як найпоширеніші різновиди наукового публічного спору мають багато спільного між собою. Так, їх перевага – бути ефективним засобом як переконання, так і формування нових поглядів, захисту прав людини; форми проведення їх – усна й писемна. Разом із тим їх цілі відмінні: мета дискусії – з’ясувати й зіставити різні точки зору, шукати та досягати певного ступеня згоди між учасниками або спільного рішення стосовно тези дискусії; мета полеміки – захистити й утвердити власну точку зору через спростування думки супротивника, перемогти супротивника. Метою визначається відповідно і предмет обговорення: дискутанти розглядають спірні питання з різних, зокрема наукових, тем; полемісти – соціально значущі питання, нові точки зору, погляди, права людини. Мета та особливості тематики цих різновидів наукового спору окреслюють специфіку застосовуваних засобів переконання: у дискусії кожен учасник по черзі застосовує при наведенні тверджень ті засоби переконання, які доступні іншій стороні і які вона визнає; кожен з учасників наукової полеміки застосовує ті прийоми, які вважає за необхідні для досягнення перемоги й утвердження власної думки, позиції, погляду.

3. Підготовка та написання наукової статті

Наукова робота будь-якого писемного жанру являє собою оформлений чинними нормативними засобами наукової мови зміст (смісл, сутність) наукових фактів, явищ, теорій, гіпотез, експериментів. Одне з найважливіших завдань дослідження – забезпечити гармонійний зв’язок змісту (тема рема) та

форми (структура, характер, обсяги ілюстрованого матеріалу, класифікація джерел, бібліографічний опис тощо) наукової роботи, щоб віднайти її оптимальну модель з метою адекватного, чіткого й стислого донесення наукової інформації до адресата.

Принципи оформлення наукових робіт ґрунтуються на вимогах, що висуваються до репрезентації результатів науково-дослідної роботи і які закріплено відповідними чинними нормативними та інструктивними документами. Безумовно, треба уважно знайомитися зі зразками реалізації цих вимог у вже виданій науковій літературі, над якою працювали (і найчастіше не один рік, якщо робота є ґрунтовною за змістом та обсягом) і автор (автори), і рецензенти, і працівники видавництва, щоб оформити рукопис у відповідності до чинних ДСТУ та вимог культури наукового писемного мовлення. Зокрема, доречним є насамперед знайомство з культурою оформлення наукових статей (як малого й найпоширенішого жанру наукової літератури) різних видів: а) за змістом (власне наукова, науково-популярна, науково-навчальна, науково-методична, науково-публіцистична); б) за читацьким призначенням (для вузького кола науковців; спеціалістів певної галузі (фаху) або кількох галузей (фахів); широкого загалу науковців тощо); в) за кількістю авторів (один автор, два автори, авторський колектив).

Завдання для само- і взаємоконтролю до теми 5

Завдання 1. Сформулюйте мету наукової роботи. Обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання 2. Схарактеризуйте вимоги до наукової роботи.

Завдання 3. З'ясуйте, що є спільного й відмінного між текстом наукової статті та анотації, реферату, рецензіїю на неї.

Завдання 4. Назвіть основні компоненти наукової доповіді та статті.

Завдання 5. Проаналізуйте за граматичною природою заголовки наукових статей у різних фахових виданнях гуманітарної сфери

Завдання 6. Проілюструйте прикладами бібліографічний опис (вихідні дані) газетної (журнальної) статті, статті зі збірника, колективної монографії, книги. Визначте спільні й відмінні вимоги.

Завдання 7. З'ясуйте, якими мають бути за кількістю та обсягами цитати в тексті наукової доповіді й статті і що, яким чином і чому на ці параметри впливає.

Завдання 8. Назвіть обов'язкові вимоги до оформлення цитат у науковій роботі. Обґрунтуйте свою відповідь.

Завдання 9. Поясніть, як ви розумієте поняття “некоректне цитування” з наукових джерел та як запобігти цьому авторові наукової роботи.

Завдання 10. Сформулюйте всі правила наведення та оформлення цитат і проілюструйте їх прикладами на матеріалі опановуваних дисциплін.

Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять із навчальної дисципліни

Практичне заняття № 1. Тема: Предмет і завдання курсу «Науковий стиль мовлення»

Мета: аспіранти повинні навчитись розрізняти види мовних норм, уміти визначати мовні засоби, використані у текстах та мету їх використання, виділяти

терміни, знаходити їх значення за відповідними словниками, вносити у глосарій.

Обладнання: мультимедійний проектор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 3, 4, 5.

Додаткова: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Самостійна робота:

Підготувати повідомлення на одну з тем:

- 1) Сучасна мовна ситуація в Україні.
- 2) Основні державні документи про мову в Україні.
- 3) Мовні норми, їх види (Дібрати по 5 прикладів кожного виду мовних норм).

Теоретичний блок. Питання для обговорення

1. Предмет і завдання курсу «Науковий стиль мовлення».
2. Поняття національної та літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови.
3. Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови.
4. Професійна мовнокомунікативна компетенція. Мовні норми.
5. Мовне законодавство та мовна політика в Україні.

Практичний блок

Вправа 1. Запишіть слова та вирази з дотриманням норм літературної мови. Поясніть, які норми у поданих випадках порушені.

1. Черв'як, деректор, трасса, проїздний, духмяний, щасливий, одинадцять, шіссот, п'ятизначний, самий кращий,
2. Товари на любий смак, будемо працювати, кігтики, трьохцвітний, красивий волос, надто скромний, гобилен, ноут бук, навчальний план, лаболаторія, сама погана погода.
3. Зошит по географії, контрольна по письму, призначити експиртизу, експеремент, включити у порядок денний, п'ядистал, п'ядисят, шоссе, казна хто, більш рішучіший, приймати участь.
4. Міроприємство, машина асфальта, книга друга, вхід до гаражу, посадили до столу, менш зрозуміліший, трохи дивакуватий, покраска машини, виведеня грибка, сімдесять.

Вправа 2. Прочитайте текст. Визначте його тему, ідею. З якою метою, на вашу думку, міг бути створений цей документ? Знайдіть мовні засоби, які творять урочистість, піднесеність мовлення.

Кожний нарід лиш доти жиє, поки захоронить свою мову, свою народну культуру, свої традиції, звичаї та обичаї. Підкарпатський український нарід довгі віки жив у народній неволі, але в його душі не вгасала іскра Народного Духа, світила йому в темних часах лихоліття та підтримувала віру у кращу будучність. І нарід наш зберіг (вхоронив) та передав нам, своїм нащадкам, чарівну пісню, наші прекрасні стародавні звичаї і незіпсуту народну милозвучну рідну мову, яку цілий науковий світ називає українською. Сотки літ ждав наш нарід воскресіння і волі. І діждався. (З Маніфесту до українського народу Підкарпаття).

Вправа 3. Знайдіть відхилення від норм сучасної української літературної мови. Поясніть види цих відхилень. З'ясуйте, чому вони наявні у цьому тексті.

По світовій війні, а головно по добровільним прилученню нашим до Чехословацької Республіки, мов чарівний удар, пробудилися ми з глибокого вікового сну, воскресли, мов із мертвих, до нового свобідного народного життя. Зачалася праця на всіх ділянках народного життя, а вже найбільше часу і труду присвячено розвоєві рідної мови і поширенню народної культури. На чолі того руху стала «Просвіта», а коло неї згуртувалися всі свідомі сини народу:

селяне, робітники та рідному народу вірна інтелігенція, і перетворювали несвідому масу у свідомий культурний український нарід. Зрозуміли наші перші просвітяне, що рідна мова, рідна культура є основою і передумовою нашого народного існування, нашого добробуту і нашого культурного та політичного розвитку і справді, розвивалася тут на диво гарно, скоро наша народна культура, і відроджувався віками поневолений нарід. У перші часи нового життя не було тут жодного роздору, не було двох народів, не було двох культурних напрямків, була єдність, була любов і була спільна праця (З Маніфесту до українського народу Підкарпаття).

Вправа 4. Випишіть у дві колонки українські та запозичені терміни. З початкових літер слів кожного стовпчика прочитайте фразеологічний зворот і поясніть його значення.

Хвилювання, обґрунтування, легковажність, алюзія, парцеляція, обережність, амфібія, юстиція, синтагма, довільне запам'ятовування, ядерні структури, переказ, ампліфікація, гіпотеза, розповідний, об'єкт, лейтмотив, обставинний, імовірний, овація, наслідування, ясність мовлення, вульгаризм, ультиматум, враження.

Завдання 1. Напишіть есе на тему (1 тема на вибір)

1. “Мовна ситуація в Україні”.
2. “Академічна доброчесність і етика молодого українського вченого”.
3. Власна актуальна тема.

Практичне заняття 2. Українська термінологія в науковому спілкуванні

Мета: аспіранти повинні знати функції термінів, уміти визначати належність термінів до певних терміносистем, орієнтуватись у знаходженні термінів у різних типах словників, користуватись термінологічними словниками електронного і паперового варіантів.

Обладнання: мультимедійний проектор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4, 5.

Додаткова: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Самостійна робота:

1. Опрацювати питання про жанрові особливості підручника, посібника, хрестоматії, словника, глосарія, каталога.
2. Укласти глосарій термінів власного науково-педагогічного дослідження.

I. Теоретичний блок. Питання для обговорення

1. Історія української термінології.
2. Теоретичні засади термінознавства та лексикології.

3. Термін та його ознаки. Термінологія як система.
4. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькогалузева термінологія.
5. Способи творення термінів.
6. Нормування, кодифікація і стандартизація термінів.
7. Проблеми сучасного термінознавства.
8. Українські електронні термінологічні словники.

II. Практичний блок (1-2 вправи на власний вибір)

Вправа 1. Доберіть 5 прикладів педагогічних термінів.

Вправа 2. Доберіть 10 прикладів міжгалузевої термінології (педагогіка, психологія). Випишіть їх, з посиланнями на джерела.

Вправа 3. Наведіть 5 прикладів різних тлумачень одного й того ж терміна у різних термінологічних словниках.

Завдання 4. Дайте письмову відповідь на питання “Іншомовні терміни у фаховій термінології педагога.”

Вправа 5. Зредагуйте словосполучення. Укажіть терміносполуки і поясніть їх значення.

Не несе інформаційної навантаження, не виключено, оволодіти ситуацію, по крайній мірі, зробити заключення, місцезнаходження, проблема має місце, на сьогоднішній день, наслідувати прикладу, ні одного разу, один і той же, опинитись у критичному стані відносно приміщень, відноситися до людей, удалити напи сане, загрузити комп’ютер, кинути ссилку, треба відмітити, бувший у вжитку.

Вправа 6. З’ясуйте значення іншомовних термінів. Доберіть до них українські відповідники. Чи виправдані вживання англіцизмів?

Екзит-пол, дилер, брокер, ріелтер, маркетинг, менеджер, кастинг, спічрайтер, дайджест, вето, спікер, інцидент, білборд, бренд, реципієнт, пресинг, джек-пот, прайс-лист, меценат.

Вправа 7. Уведіть подані терміни в речення.

Віртуальний, харизма, ексклюзивний, харизма, респектабельний, трилер, бестселер.

Вправа 8. Доберіть іншомовні відповідники до слів:

Безладний, уподібнення, неоднорідний, узгодження, ув’язнення, відшкодування, право, обізнаність, відокремлення, законний, вада, переважний, домінуючий, дослід.

Вправа 9. Доберіть українські відповідники до іншомовних слів:

Адаптувати, ординарний, глобальний, аргумент, класифікація, екстраординарний, експеримент, кореляція, субординація, евентуальний, вертикальний, паралельний, концентрувати, компонент, дефініція, об’єктивний, структура, стабільний, соціум, синхронний, критерій, конфронтація, градація, дефект, моніторинг.

Вправа 10. Доберіть іншомовні антоніми до термінів: асиміляція, моральний, активний, мінімальний, контактний, горизонтальний, суб’єктивний, аналіз, дедуктивний.

Практичне заняття 3. Мовні і жанрові особливості наукового стилю

Мета: аспіранти повинні орієнтуватись у мовних засобах наукового стилю,

вміти тлумачити значення педагогічних термінів, найбільш уживаних фразеологізмів, володіти нормами уживання частин мови, виправляти найбільш частотні мовні помилки.

Обладнання: мультимедійний проектор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4, 5.

Додаткова: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Самостійна робота:

- 1) Опрацювати комунікативні властивості наукової мови у фонетико-інтонаційному аспекті (інтонація, висота, сила голосу, темп мовлення (та ін.).
- 2) Підготувати повідомлення-презентацію на одну з тем теоретичного блоку.

I. Теоретичний блок. Питання для обговорення

1. Поняття про науковий стиль української мови.
2. Становлення і розвиток наукового стилю української мови.
3. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки.
4. Мовні засоби наукового стилю.

II. Практичний блок (1-2 вправи на власний вибір)

Вправа 1. Поясніть значення термінів. Визначте спосіб творення педагогічних термінів, назвіть словотвірні засоби: виробнича практика, ілюстрація, екскурсія, освіта, навчальний модуль, кредит, гіпотеза, гімназія, принцип природовідповідності, гуманізм.

Вправа 2. Розкрийте значення фразеологізмів: співати осанну, говорити як на сповіді, точити яси, дати перцю, поставити питання руба, плескати язиком, плести лико, прикусити язика, ні пришити ні прилатати, рвати слова, рвати горло, розводити демагогію, розводити химині кури, розв'язати язика, не до складу не до ладу.

Вправа 3. Виправте, де потрібно, орфографічні помилки в термінах: лабораторія, суження, ведучий спеціаліст, бестселлер, подвоєня, дисонанс, бібліографія, приамбула, стресс, товарискість, художньо-белитристичний стиль, аникдот, мимовільне запам'ятовування, орегінальність промови, проффесіоналізм, репетиція, сетуативні неповні речення, слово-вживання, темпирамент, констатуючий експиремент.

Вправа 4. Зредагуйте словосполучення.

Полиставши доповідь, по заказу, підключити живлення, по тій причині, потенційна можливість, прийняти до відома, нагло брехати, більша половина всіх присутніх; переконуюче мовлення; двохскладове слово пред'явити претензію, по місцю проживання, краще всіх, поступити в підпорядкування, підвищена зарплата, подібний на батька, при відкритті сесії, поступити в продажу, при взльоті, пред'явити довідку, поступили документи.

Вправа 5. Зредагуйте речення.

З метою увіковічнення пам'ятника Франка було піднято питання про покладання йому квітів. 2. Логічне мислення оперує поняттями, в яких узагальнені суттєві властивості явищ. 3. Під мистецтвом педагога розуміється

перш за все високий рівень майстерності проведення урока. 4. По причині хвороби більша половина учнів були відсутні при написанні контрольної роботи. 5. Лексикологія являється розділом науки про мову. 6. Урок звичайно готується по матеріалах, які пред'явлені в різних методичних матеріалах. 7. Виховання особистості повинно йти поряд з вихованням моральної, відповідальної особистості. 8. Вербальна мовленнєва діяльність включає, як вже було відмічено, слідуєчі аспекти: говоріння, слухання, читання, письмо. 9. В останній час держава зайняла вичікувальне положення при вирішенні питання про підвищення зарплат. 10. Педагог повинен висказувати батькам усі недостатки їх дітей і надіятись при цьому, що він не попортить собі відношення з ними.

Вправа 7. Поясніть значення термінів-паронімів:

національний – націоналістичний, відпуск – відпустка, концесія – конфесія, дослід – досвід, причинний – причиновий, бенкет – банкет.

III. Теми інформаційних проєктів

1. Становлення і розвиток наукового стилю української мови.
2. Сучасний розвиток наукового стилю в Україні.
3. Наукове товариство імені Тараса Шевченка: історія і сьогодення.
4. Видатні вчені-педагоги сучасності.

Практичне заняття 4. Мовне оформлення композиції наукового тексту

Мета: здобувачі повинні вміти оформляти цитати, робити бібліографічний опис джерел та різноманітні покликання на наукові джерела відповідно до найновішого стандарту оформлення наукових джерел.

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4, 5.

Додаткова: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Самостійна робота:

1. Опрацюйте питання «Граматичні і синтаксичні особливості наукового мовлення».
2. Дібрати вправу на 20 випадків порушення уживання прийменників і сполучників у науковому стилі.
3. Опрацювати сучасні стандарти бібліографічних описів наукової літератури та укласти список літератури (20-30 джерел) власного наукового дослідження. (Відповідно до ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 16 с.).

I. Теоретичний блок. Питання для обговорення

1. Огляд літератури. Мета дослідження. Гіпотеза дослідження. Завдання дослідження. Методи дослідження. Наукова новизна.
2. Мовне оформлення частин роботи. Цитати.
3. Основні правила бібліографічного опису джерел, оформлювання покликань.
4. Основні вимоги до виконання та оформлювання кандидатської роботи.

II. Практичний блок (1-2 вправи на власний вибір)

Вправа 1. До поданих ненормативних слів та словосполучень, які живаються в наукових текстах, доберіть нормативні.

Буде слідуючим по порядку, зробити заключення про стан хвороби, постанова по викладених питаннях, займати вижидальне положення, по відношенню до тварин, не можна добитися толку, займатися вивченням педагогіки, спеціаліст по проблемах екології, самий кращий оратор, прийняти рішення, у більшості випадків, цікавий у всіх відношеннях, приналежність до партії, явка обов'язкова, співставити факти.

Вправа 2. Доберіть літературу до тем „Науковий етикет”, „Історія розвитку наукового стилю”. Надати по 5 джерел, оформити відповідно до ДСТУ 8302:2015, видання 2017-2021 рр.

Вправа 3. Зредагуйте подані речення, запишіть правильні варіанти. Характеристика на здобувачку 4 курсу являється необхідною у списку документів справи. 2. Прийменники у сучасній українській мові зустрічаються дуже часто. Автор намагається розповісти про основні помилки тексту, більше того, наводить багато удачних прикладів. Цього року на фермі зібрали двісті з лишнім тонн пшениці. Роботу потрібно здати до 1 грудня, у протилежному випадку здобувач буде відрахований. Вчора ми зателефонували до хворого товариша. Я не зміг прийти на заняття, бо упав і при падінні пошкодив ногу. Прошу прийняти міри по відношенню до мого сусіда, який після 11 години вечора робить ремонт приміщень квартири. Він своїми очима бачив, як товариш виходив з будинку. У дівчини завжди була своя особиста думка.

Вправа 4. Розкрийте дужки, поставивши іменник у потрібній відмінковій формі; у разі потреби додайте прийменник.

Повідомити (телефон), їхати (автобус), свідчити (факти), відзначати (успіхи), довести (інформація), опанувати (професія), злочинець оволодів (зброя, чуже майно), завідувач (кафедра), зрадити(товариш), потребувати (допомога), навчати (геоморфологія), наслідувати (старші), попереджувати (небезпека), запобігати (хвороба), пробачити (колега).

Вправа 5. Поставте, де треба, апостроф.

1. Роз..яснити, моркв..яний, Солов..йов, багр..янець, матір..ю, любов..ю, різдв..яний, дзв..якнути, св..ято, тьм..яний, бур..як, кар..єрист, з..економити, без..язикий, здоров..я, в..ється, пор..ядок, зв..язок, під..їхати, кров..ю, інтерв..ю, з..агітувати, в..ялий, р..ябий.

2. З..уміти, черв..як, кар..єрист, полум..яний, бар..єр, об..єм, пан..європейський, безхліб..я, з..єднаний, реп..ях, возз..єднаний, цв..ях, м..який, без..іменний, зор..яно, прислв..я, з..окрема, мавп..ячий, ад..ютант, в..ялий, Вороб..йов, кр..юк, бур..яний, св..яткувати.

3. Дзв..якнути, св..ятково, інтерв..ю, моркв..яний, рум..яний, черв..як, з..явитися, м..який, під..юджувати, бур..як, довір..я, з..агітувати, п..ятірка, пор..ядок, вр..ятувати, з..їхати, бур..я, кров..ю, б..юрократ, багр..яний, дит..ясла, з..окрема, б..ються, в..юн.

Вправа 6. Вставити, де потрібно, м'який знак: кін.., молот..ба, с..омий, близ..кий, мален..кий, Натал..чин, ін..женер, мід.., л..лет..ся, швец.., ковз..кий,

кин..те, робит..ся, кін..чик, плос..кий, кін..цівка, природн..ого, секретар.., с..віжий, с..вято, спіл..ник, т..м..яний. ін..шитй, бояз..кий.

Вправа 7. Розкрийте дужки, замінивши, де потрібно, малі на великі літери:

1. (п)резидент (у)країни, (п)івнічна (б)уковина, (д)емон, (п)ерська (з)атока, (к)інотеатр (і)мені Т.(ш)евченка, (г)азета „(л)ітературна (у)країна”, (є)вропейська (р)івнина, (в)есвітня (р)ада (м)иру, (н)ародна (п)алата (р)еспубліки (і)ндія, (н)обелівська (п)ремія.
2. (н)естор (л)ітописець, (к)омета (г)аллея, (в)інницькі (в)улиці, (в)идавництво „(л)ибідь”, (н)аціональний (у)ніверситет (і)мені (Т)Оараса (ш)евченка, (п)івнічний (м)орський (ш)лях, (н)аціональний (б)анк (у)країни, (м)айдан (н)езалежності, (р)іздво.
3. (д)ержавний (г)ерб (у)країни, (г)олова (в)верховної (р)ади, (я)рослав (м)удрий, (ц)ерква (б)лаговіщення, (м)іжнародний (ж)іночий (д)ень, (з)ахідна (є)вропа, (к)онгрес (з)ахисту (к)ультури, (с)узир'я (в)еликого (п)са, (д)екларація (п)рав (л)юдини.
4. (в)ерсальський (м)ир, (о)рден (к)нягині (о)льги, (л) ауреат (д)ержавної (п)ремії, (о)бласний (в)ідділ (к)культури, (б)іла (ц)ерква, (н)овомлинівська (с)ільрада, (п)резидент (а)кадемії (н)аук (у)країни, (ш)евченкові (п)оезії, (г)ора (г)оверла, (б)алканський (п)івострів, (д)ід (м)ороз.
5. (к)обзар (т)араса (ш)евченка, (д)ніпровські (с)хили, (с)тародавня (г)реція, (д)ержавний (г)ерб (у)країни, (в)олодимир (м)ономах, (с)офія (к)иївська, (в)улиця (в)інницька, (н)овий (р)ік, (в)идавництво „(а)кадемія”, (в)ерховний (с)уд (у)країни.
6. (я)рослав (м)удрий, (ц)укерки „(п)ташине (м)олоко”, (п)ерська (з)атока, (в)улиця (г)рушевського, (м)олочний (ш)лях, (д)алекий (с)хід, (н)ародний (а)артист (у)країни, (т)овариство (ч)ервоного (х)реста, (п)івнічно- (к)римський (к)анал, (б)аба-(я)га.

Вправа 7. Утворіть прикметники від поданих слів. Поясніть явища спрощення в групах приголосних.

Тиждень, колективіст, швидкість, центрист, журналіст, захист, користь, совість, виїзд, аванпост, парламент, область, дилетант, індивідуаліст, альпініст, кількість, місто, жалість, депутат, здобувач, гігант, якість, пристрасть, контраст, турист, радість, злість, ненависть.

Вправа 8. Зредагуйте власні назви:

Братів Кличко, Степаном Петровичом, Ольгі Іванівній, Петре Сергієвичу, Юрійом Сергійовичом, з Іваном Анатолієвичом, Констянтином Васильовичом.

Вправа 9 Зредагуйте текст, уникаючи тавтологій і плеоназму та інших стилістичних помилок:

1. Я зробив свій власний вибір про майбутнє.
2. Майстер виконує усі свої вироби своїми власними руками, без допомоги технічних приспособлень.
3. Уже навчаючись на першому курсі, він виявив неабиякі потенційні можливості в галузі фразеології.
4. Ряд наявних недоліків, які є в рефераті, можна виправити по мірі читання.
5. Навчаючись у школі, я старалась довести свою старанність і зацікавленість літературою.
6. Збагачення лексики відбувається через прихід іншомовних слів у нашу лексику.

7. Педагог має бути освідченим учителем молоді. 8. А я почала навчатись лише рік тому назад.

III. Теми інформаційних проєктів.

1. Оформлення композиції наукового тексту (мовний аспект).
2. Основні правила бібліографічного опису джерел, оформлювання покликань.
3. Монографічне дослідження.

Практичне заняття 5. Культура читання наукового тексту. Композиція наукового тексту

Мета: розглянути питання про культуру читання наукового тексту, способи читання, структурні компоненти наукового тексту, план і види плану.

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

Рекомендована література:

Основна: 1, 2, 3, 4, 5.

Додаткова: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

I. Теоретичний блок. Питання для обговорення

1. Культура читання наукового тексту.
2. Композиція наукового тексту.
3. План як важливий засіб організації розумової праці.

II. Практичний блок (1-2 вправи на власний вибір).

Завдання 1. Опрацюйте наукову працю англійського інженера Л. Солімара, який дає рекомендації з написання наукових статей молодим ученим:

- 1) прочитайте текст, використовуючи інформаційно-пошукове і аналітико-критичне способи читання;
- 2) поділіть текст на абзаци, аргументуйте свій вибір;
- 3) виділіть основні структурно-сміслові частини поданого тексту.

Питання про підготовку наукових статей до публікації неодноразово розглядалося з різних точок зору, але все-таки багато його сторін до тепер залишалися без уваги. Викликає здивування також той факт, що великі успіхи, досягнуті за останнє десятиліття в проведенні наукових досліджень, майже не наблизили нас до остаточного вирішення цього питання. На тему про те, як писати статті, написана безліч книг і брошур, але всі вони присвячені або розпливчатим рекомендаціям загального характеру («пишіть зрозуміло», «пояснюйте свої думки», «не відхиляйтеся від теми» і т. д.), або порадам відносно технічного оформлення («з одного краю сторінки повинні бути залишені поля», «підписи під малюнками повинні бути віддруковані на машинці», «розмір ілюстрацій не повинен перевищувати 10 см x 15 см» і т. д.). Не заперечуючи серйозності і важливості цих порад, я все ж таки вважаю, що вони зачіпають лише обмежене коло другорядних питань. У цій замітці я не збираюся висловлювати нові ідеї, а просто хочу поділитися своїм досвідом в складанні технічних статей і цінними зауваженнями, які я свого часу отримував

від друзів і знайомих. Цілий ряд причин (від звичайної графоманії до прагнення поліпшити своє суспільне становище) спонукає людину писати і публікувати свої наукові роботи. Я не вдаватимуся в подробиці і обмежуся розглядом лише чотирьох головних мотивів: 1) безкорисливе прагнення до поширення знань; 2) турбота про власний пріоритет; неспокій за свою професійну репутацію; 4) прагнення просунути по службі. Тепер мені хотілося б торкнутися становища молодого автора (не має могутніх співавторів), статті якого треба буде пройти рецензування. Як забезпечити прийом статті до опублікування? Звичайно рецензенти підбираються з числа провідних учених, щоб відфільтрувати із загального потоку рукописів ті, які варто надрукувати (після редагування). На лихо, у відомих учених, як правило, часу мало, а обов'язків багато, до того ж вони несуть тягар адміністративних турбот. Вони не можуть приділити основну частину свого пообіднього часу читанню якоїсь однієї статті, проте саме вони повинні зробити критичні зауваження. Авторів-початківцю варто враховувати цю обставину і, щоб потім не витратити даремно часу на скарги, потрібно писати свою статтю так, щоб вона із самого початку задовольняла вимогам рецензента, гострі очі якого знайдуть найменшу аномалію. Якщо стаття занадто довга, автора обвинуватять у багатослівності, якщо стаття занадто коротка, йому порадять зібрати додатковий матеріал. Якщо він доповідає про суто експериментальну роботу, то буде піддано критиці «обґрунтування», якщо він пропонує на обговорення елементарну теорію, його назвуть «поверховим». Якщо він наводить занадто великий список використаної літератури, його віднесуть до «неоригінальних», якщо він узагалі ні на кого не посилається, на ньому поставлять клеймо «самовпевненого». Тому я пропоную компроміс. Стаття повинна мати обсяг від 8 до 12 сторінок, видрукованих на машинці (через два інтервали і з правильно залишеними полями, звичайно), і близько однієї третини її варто зайняти математичними формулами. У формулах не слід скупитися на інтеграли і спеціальні функції. Кількість посилань на літературу повинна коливатися між шістьма і дванадцятьма, причому половина з них має належати до відомих праць (рецензент чув про них), а половина, що залишилася, - до невідомого (рецензент про них не чув). Використовуючи наведені вище поради, автор може бути впевнений, що стаття пройде незалежно від її змісту. Побіжний перегляд такої статті викликає прихильність рецензента. Далі все залежить від його реакції протягом наступних тридцяти хвилин. Якщо за цей час він зможе швидко зробити критичні зауваження по трьох несуттєвих помилках, стаття буде прийнята. Якщо рецензент не знайде очевидних пунктів, що заслуговують критики, його протидія тільки зміцниться. Він візьме перше припущення, що потрапило на очі (причому саме те, що є невиразним), оголосить його необґрунтованим і порадить повернути статтю для доопрацювання. Таким чином, головне завдання автора - дати рецензентові матеріал для трьох несуттєвих зауважень. Нижче ми наводимо кілька рекомендацій для полегшення вибору такого матеріалу: 1. Підберіть невдалу назву (усі рецензенти люблять пропонувати свої заголовки). 2. «Забудьте» визначити одне з позначень у першому ж рівнянні. 3. Зробіть орфографічну помилку в слові (тільки в одному!), що часто пишуть з помилкою. 4. Відхиліться від звичайних позначень (мова йде тільки про один параметр). 5. Пишіть $\exp(x)$ і

ех упереміж. Вимоги до вже відомого автора (який надрукував щонайменше десяток робіт) значно нижчі. Він може писати барвистий вступ, порушити кілька гострих питань в основному тексті, може зізнатися, що він не повністю розуміє результати своїх досліджень і т. ін.». Сподіваюся, що приведені мною зауваження сприятимуть кращому розумінню суті роботи по складанню наукової статті і в той же час послужать керівництвом для авторів, що починають.

Завдання 2. Складіть питальний, номінативний (простий і складний), а також тезовий плани статті з попереднього завдання.

Завдання 3. Спроектуйте композицію власного дослідження. Зверніть увагу не лише на основні компоненти композиції, але й на графічне оформлення плану роботи.

III. Теми інформаційних проєктів

1. Графічне оформлення змісту наукового дослідження.
2. Архітектоніка наукової роботи (анотація, вступ, теоретична та практична частини, висновки, тощо).
3. Джерела інформації для наукових досліджень.
4. Форми та методи роботи з науковими джерелами.
5. Робочий план дослідження.
6. Критерії вибору та обґрунтування теми наукового дослідження.

Практичне заняття 6. Компресія як членування наукового тексту

Мета: розглянути питання про компресію і її види, про створення «скорочених текстів»: анотації, тез, конспекту, реферату.

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4, 5.

Додаткова: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

I. Теоретичний блок. Питання для обговорення

1. Поняття про компресію.
2. Тезування.
3. Конспект.
4. Анотування і реферування наукових текстів.

II. Практичний блок (1-2 вправи на власний вибір).

Завдання 1. Опрацюйте будь яку наукову статтю, напишіть за нею тези.

Завдання 2. Складіть опорний конспект до будь якої лекції, використовуючи цитати, виписки.

Завдання 3. Складіть анотацію до будь якої наукової статті, автореферату, монографії, дотримуючись рекомендацій до складання анотацій. Визначіть ключові слова та словосполучення.

Скористайтесь порадами з пам'ятки «Як складати анотацію наукового тексту».

1. Оглядово прочитайте науковий текст для отримання інформації про вихідні дані та загальний зміст джерела (назва, жанр, автор, рік і місце видання, структура, обсяг, рубрики, ілюстрації тощо).

2. Повторно прочитайте окремі частини тексту з метою визначення актуальності, цільового і читацького призначення.

3. Визначіть структуру і головну інформацію тексту, з'ясуйте, як розглядаються і розв'язуються поставлені проблеми; яких висновків доходить автор.

4. Стисло охарактеризуйте наукову працю, враховуючи те, що анотація зазвичай складається з трьох частин:

- у першій частині формулюється основна тема книги, статті, подаються вихідні дані джерела (назва, жанр, автор, місце і рік видання, структура, обсяг, ілюстрації);
- у другій частині перераховуються (називаються) основні положення, проблеми опрацьованого джерела (можна за розділами, главами, параграфами);
- у заключній частині анотації вказується актуальність і адресат книги або статті.

Пам'ятайте! Показниками рівня якості анотації є стислість і точність інформації про першоджерело, а також оформлення відповідно до чинних мовних норм.

Завдання 4. Складіть анотацію до власної статті, дотримуючись вимог, які пред'являються до створення анотацій.

Завдання 5. Підготуйте реферат з наукового джерела за темою вашого наукового дослідження. Опрацюйте реферат для виголошення його в аудиторії.

Скористайтесь порадами з пам'ятки «Як реферувати науковий текст».

1. Визначте мету реферування обраного наукового джерела (реферат-конспект чи реферат-резюме).

2. З'ясуйте функції та обсяги підготовлюваного реферату відповідно до його мети і жанру наукового першоджерела.

3. Здійсніть бібліографічний опис наукового джерела (наукових джерел).

Опрацюйте наукове джерело і відберіть інформацію для реферату, застосовуючи такі види читання, як оглядове, пошукове та суцільне.

4. Визначте композицію реферату.

5. Запишіть план реферату як перелік основних тем і проблем першоджерела (для основної частини реферату).

6. Здійсніть розподіл опрацьованої й відібраної для основної частини реферату інформації, усвідомивши:

а) мету і зміст реферованого наукового джерела;

б) методи дослідження;

в) конкретні результати (теоретичні, експериментальні, описові, насамперед нові і перевірені факти, тенденції тощо);

г) висновки і позицію автора в розв'язанні проблем, прийняті ним або спростовані гіпотези;

д) сфери застосування, шляхи практичного впровадження результатів роботи.

7. Оформіть письмовий реферат:

- здійсніть “згортання” змісту та мовну компресію відібраної для реферату інформації;

- скомпонуйте відібрану інформацію та, використовуючи різні лексичні засоби

організації зв'язного тексту і пам'ятаючи мету реферування, підготуйте письмовий реферат.

8. Здійсніть самоконтроль написаного реферату на смисловому, структурно-логічному і мовному рівнях та переконайтесь, чи досягли ви поставленої мети реферування.

9. Здійсніть (у разі потреби) редагування тексту реферату.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Дайте визначення таким поняттям: конверсія наукового тексту, тези, конспект, анотація, реферат.

2. Назвіть функції кожного з них.

3. Перелічіть види кожного з них.

4. Які вимоги пред'являють до створення тез, анотації, конспекту, реферату?

Практичне заняття 7. Наукова стаття. Наукова рецензія. Науковий відгук

Мета: закріпити знання аспірантів про наукову статтю, етапи її створення; розглянути питання про апробацію і наукометричні бази, написання наукової рецензії, відгуку.

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4, 5.

Додаткова: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Самостійна робота:

1) Підготувати повідомлення про «Наукометричні бази даних».

2) Підготувати повідомлення про етапи підготовки наукової статті.

I. Теоретичний блок Питання для обговорення

1. Стаття як самостійний науковий твір. Вимоги до наукової статті.

2. Апробація. Наукометричні бази даних.

3. Рецензія, відгук як критичне осмислення наукової праці.

II. Практичний блок (1-2 завдання на власний вибір).

Завдання 1. Опрацюйте дві наукові статті за проблематикою вашого наукового дослідження та викоанйте завдання:

1) проаналізуйте їхні заголовки з погляду функціонального навантаження, мовного оформлення, відповідності темі статті. Чи є серед них такі, які, на вашу думку, варто відредагувати.

2) чи всі компоненти наукової статті в них наявні?

3) виділіть і проаналізуйте основні компоненти однієї з обраних вами наукових статей.

Завдання 2. Виділіть ключові слова в заголовках статей. Які заголовки влучно відображають проблему дослідження, а які ні? Обґрунтуйте свою відповідь.

1) «Дидактичні та психологічні аспекти впровадження комп'ютерних технологій у освітній процес»;

2) «Культура наукового мовлення»;

- 3) «Організація інклюзивного навчання в умовах реформування освіти»;
- 4) «Умови формування професійної компетентності майбутнього викладача у процесі фахової підготовки».

Завдання 3. Проаналізуйте наукову статтю за планом:

- 1) тема, основна проблема, головна думка;
- 2) мета і завдання автора;
- 3) узгодженість назви статті з основним змістом;
- 4) композиція статті, висновки;
- 5) доречність застосування мовних засобів;
- 6) наявність цитувань;
- 7) оформлення списку літератури.

Завдання 4. Напишіть наукову статтю за одним із аспектів свого дослідження, дотримуючись усіх вимог до створення наукової статті. Скористайтеся пам'яткою «Як успішно написати наукову статтю».

Пам'ятка «Як успішно написати наукову статтю» (за О.М. Семеног)

1. Сформулюйте, ретельно обдумавши, основну мету статті.
2. Визначте супровідні цілі.
3. Чітко сформулюйте та усвідомте завдання статті.
4. Визначте основну проблему (тему) статті.
5. Установіть коло підтем з урахуванням їх ієрархії за ступенем важливості.
6. Сформулюйте робочу назву статті за її основною темою (проблемою), визначивши межі теми та обсяги наукової інформації, що має висвітлюватися в ній.
7. Складіть і запишіть деталізований план (наприклад, питальний) статті.
8. Сформулюйте і запишіть основні тези (як відповіді на пункти питального плану) статті.
9. Продумайте вступну частину статті, де повинні мати місце відповіді на такі питання: постановка проблеми, її актуальність; науково-практичне значення того, що досліджуватиметься в основній частині статті; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше питань, яким присвячується означена стаття; формулювання мети і завдання статті.
10. Визначіть методи дослідження, джерельну базу.
11. Використовуючи маловідомі терміни, обов'язково подайте їх тлумачення і джерело, якого при цьому дотримується.
12. Складіть і запишіть основний текст статті, спираючись на головні принципи: “від відомого до невідомого”, “від простого до складного”.
13. Здійсніть самоконтроль виконаної роботи на мовностилістичному рівні та свідомо внесіть відповідні корективи:
  - перевірте правильність і точність мовного оформлення заголовка статті;
  - перевірте текст статті на відповідність чинним правописним нормам сучасної української літературної мови;
  - перевірте текст статті на відповідність вимогам наукового стилю української мови при висловленні думок;
  - перевірте точність і правильність оформлення цитат – буквальних витягів

із відповідних наукових джерел, і посилань.

Примітка. *Уважно поставтеся до цитування, адже наявність у тесті чужих висловлювань, не взятих у лапки і без покликань, розцінюється як плагіат (стискування).*

14. Оформіть список використаних джерел за чинним Стандартом.

15. Здійсніть самоконтроль роботи на всіх рівнях:

- змістовому (про що йдеться),
- прагматичному (яке призначення, з якою метою стаття була написана),
- структурному (яка композиція), мовностилістичному.

Завдання 5. Напишіть рецензію на свою наукову статтю.

Скористайтеся пам'яткою «Як написати рецензію на наукову статтю».

Пам'ятка «Як написати рецензію на наукову статтю» (за Г. Онуфрієнко)

1. Визначте предмет наукового аналізу (доповідь, реферат, журнальна стаття, твір-есе, автореферат, дисертація тощо).

2. З'ясуйте ступінь актуальності теми дослідження (для науки в цілому, певної галузі знань, розв'язання практичних завдань тощо).

3. Проаналізуйте зміст наукової роботи і з'ясуйте ступінь її новизни й оригінальності у розв'язанні певних питань, проблем тощо.

4. Встановіть переваги рецензованої роботи в контексті її теоретичного й практичного значення та зазначте конкретні сфери доцільного використання матеріалів і результатів її.

5. Схарактеризуйте виявлені недоліки та прорахунки в рецензованій роботі за обов'язкової умови – аргументувати свої зауваження.

6. Подайте об'єктивно, лаконічно, ясно й чітко загальну оцінку роботи.

7. Сформулюйте висновки з урахуванням виду та жанру рецензованого наукового джерела, його мети й поставлених автором завдань.

8. Перевірте записаний текст рецензії на узгодженість між змістом і формою та на відповідність чинним мовним/мовленнєвим нормам.

9. Здійсніть самоконтроль виконаної роботи.

10. Відредагуйте (у разі потреби) текст рецензії.

Завдання 6. Напишіть відгук від імені свого наукового керівника про свою майбутню дисертацію (можете обмежитися позитивними, сильними сторонами своєї роботи), використовуючи (за бажанням) наведені нижче стереотипні мовленнєві формули:

У роботі подано аналіз;

багатий фактичний матеріал, наведений у роботі автора, підтверджує;

у цілому відзначаючи позитивні якості роботи, не можна не сказати про окремі помилки і неточності;

в роботі подано огляд...

Автор стверджує, що...;

отже, основна думка полягає в тому, що...;

дослідник справедливо відзначає, доказово критикує;

впевнено показує;

спростовує тезу про те, що...;

необґрунтовано стверджує, що...;

вдало вирішує питання;

*занадто категорично пише;
глибоко аналізує;
чітко визначає;
спрощено показує;
детально аналізує.*

III. Теми інформаційних проєктів

1. Узагальнення, відбір та обробка наукової інформації.
2. Мовні кліше: непотріб чи необхідність.
3. Огріхи наукових робіт здобувачів.
4. Авторське право: моральний і правовий аспекти.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Що таке наукова стаття?
2. Назвіть компоненти структури наукової статті.
3. Назвіть етапи роботи над статтею.
4. Назвіть і охарактеризуйте основні вимоги до наукової статті.
5. Як здійснюється самоконтроль виконаної роботи на змістовому, логічному, мовностилістичному рівнях?
6. Хто може бути автором рецензії?
7. Що передбачає текст наукової рецензії?
8. Що може виступати об'єктом наукової рецензії?
9. З яких елементів складається рецензія?
10. Назвіть етапи підготовки рецензії.
11. Дайте визначення відгуку.
12. Хто має право складати науковий відгук?
13. Які існують види відгуків?
14. Назвіть основні вимоги до відгуку.
15. Які аспекти повинен розкривати науковий відгук?
16. Які використовуються мовні кліше для написання рецензії та відгуку?

Практичне заняття 8. Наукова доповідь. Науковий виступ. Етапи підготовки доповіді. Електронна презентація наукового виступу.

Мета: розглянути питання про наукову доповідь, науковий виступ, етапи їх створення, а також про вимоги до створення і використання електронної презентації наукового виступу.

Обладнання: мультимедійний проєктор, комп'ютер, програмний продукт Microsoft Office PowerPoint 2007.

Рекомендована література

Основна: 1, 2, 3, 4, 5.

Додаткова: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Самостійна робота:

- 1) Підготуйте науковий виступ за тематикою власного дослідження.
- 2) Підготуйте електронну презентацію як супровід до виступу із завдання № 1.

I. Теоретичний блок. Питання для обговорення

1. Поняття про наукову доповідь.
2. Науковий виступ.
3. Різновиди наукової доповіді.
4. Етапи підготовки доповіді. Наукова дискусія, полеміка.
5. Електронна презентація наукового виступу.

II. Практичний блок (1-2 завдання на власний вибір).

Завдання 1 Підготуйте план виступу на одну з тем, поданих нижче. Назвіть етапи підготовки виступу, опишіть аудиторію, перед якою ви хотіли б виступити з цією промовою Теми виступу:

- 1) «Моя професія – педагог»;
- 2) «Ніхто не робиться майстром, не тренуючись в майстерності» (Ян Амос Коменський);
- 3) «Мова зникає не тому, що її не вчать інші, а тому, що нею не говорять ті, хто її знає» (Хосе-Марія Арце).

Завдання 2. Прослухайте публічні виступи на You tube (переглянути запропоновані або на власний вибір). Проаналізуйте один із них за схемою, скориставшись пам'яткою «Схема аналізу публічного виступу».

Публічні виступи на You tube:

VII Всеукраїнська науково-практична конференція, кафедра педагогіки та психології, ХДАФК 21.04. 2021. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-CMqNBs-d-U>

Промова випускниці НаУКМА Марії Берлінської на конвокації. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=u2fe4OQGM4I>

Промова Стіва Джобса перед випускниками Стенфордського університету. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8DtOXNd4p5E>

Промова у Стокгольмі. Жак Фреско URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fUImSweUSCE>

Пам'ятка «Схема аналізу публічного виступу» (за Семеног О.М., Рудь О.М.)

I. Загальна характеристика.

Жанр, автор, комунікативна ситуація, тема, мета, партнери з комунікативної діяльності (слухачі, опоненти, партнери).

II. Композиція.

1. Вступна частина. Початок: природний, раптовий, ораторський, інтригуючий. Формулювання теми і завдань виступу.

2. Основна частина. Структура: ланцюгова, паралельна, змішана. Відступи. Ілюстрації.

3. Заклучна частина: резюмування, заклик до дії, висновок. Риторичні прийоми кінцівки: комплімент слухачам, цитування, жарт та ін.

4. Співвідношення частин, зв'язок між ними.

III. Аргументація.

1. Основна теза. Додаткові тези (при їх наявності). Як висуваються тези? Стратегія і тактика ратора.

2. Логічна аргументація. Аргументи на захист власної тези, порядок їх

висунення і захисту. Аргументи опонента і їх спростування. Хитрощі в логічній аргументації: підміна тези, посилення тези, зміна позиції, вимога нових аргументів і т. п. Відбір ілюстративного матеріалу (факти, статистика і т.п.).

3. Емоційні аргументи: аргументи до вигоди, аргументи до почуттів, аргументи до волі, аргументи до авторитету, аргументи до досвіду, аргументи до особистості. Демагогічні аргументи. Прийоми непрямого впливу: приватизація знань, імпліцитна інформація, маніпуляція діалектичними суперечностями, лексична інтерпретація і т. п.

IV. Правильність і виразність мовлення.

1. Нормативність, точність, чистота, помірність.

2. Виразність: ясність, стислість, багатство, логічність, емоційність, індивідуальність. Пропорційність, риторичний смак.

V. Мовні засоби риторики.

1. Орфоепія, інтонація (логічний наголос, паузи та ін.). Характер заповнення смислових пауз ("е-е", "м-м", "значить", "це саме" та ін.). Фігури повтору: звуковий, морфемний, словесний, синонімічний, морфологічний і синтаксичний повтори. Повтор з висхідною і низхідною градацією, повтор з варіюванням форми і змісту.

2. Фігури імітації: алегорія, риторичне питання, риторичний вигук, риторичний діалог та ін.

3. Тропи: метафора, метонімія, символ, синекдоха, гіпербола, літота, порівняння, епітет, перифраза, антономазія, іронія і ін.

VI. Інсценування.

1. Жестикуляція, міміка.

2. Манера одягатися і триматися.

3. Використання конспекту, технічних та інших засобів. Контакт з аудиторією, відповіді на питання, поведінка в нестандартних ситуаціях і т.п.

Завдання 3. Підготуйте за темою вашого дослідження

1) доповідь (3-5 сторінок) на щорічну конференцію;

2) електронну презентацію цієї доповіді (на 8 слайдів), апробуйте їх перед аудиторією (виступ на 5 хвилин).

Для створення доповіді скористайтеся порадами, вміщеними у пам'ятці «Як створити наукову доповідь (публічний виступ)».

Пам'ятка «Як створити наукову доповідь (публічний виступ)»

(за Г. Онуфрієнко)

1. З'ясуйте мету і завдання свого монологу з урахуванням складу слухачької аудиторії

2. Уточніть тему та визначте змістові межі доповіді.

3. Доберіть і ретельно опрацюйте наукову літературу різними видами читання (оглядовим, пошуковим, суцільним).

4. Складіть деталізований план доповіді.

5. Визначте проблеми дискусійного характеру та принципи їх презентації.

6. Доберіть фактичний матеріал (у т.ч. можливі таблиці, діаграми, графіки, схеми тощо) до кожного пункту розробленого плану.

7. Спрогнозуйте можливі запитання слухачів і підготуйтеся до їх висвітлення.

8. Лаконічно й однозначно та відповідно до мети доповіді сформулюйте висновки.

9. Продумайте оригінальну вступну частину доповіді (наприклад, несподівану для слухачів інформацію, що може здивувати їх).

10. Визначте місця для риторичних і проблемних запитань, логічних пауз тощо.

11. Оформіть у письмовому вигляді матеріали доповіді.

12. Перевірте матеріали доповіді на відповідність основним вимогам: логіці викладу, точності інформації, чинним мовним/ мовленнєвим нормам.

13. Виголосіть, не використовуючи текст, окрім плану і цитат, доповідь вдома перед уявними (в цьому разі запишіть монолог на відеомагнітофон або диктофон) чи реальними слухачами.

14. Здійсніть самоконтроль виконаної роботи при огляді відеокасети і відредагуйте текст підготовленої доповіді.

Завдання 4. Проаналізуйте виступ колеги, підготовлений до завдання 3, скориставшись пам'яткою «Схема аналізу публічного виступу».

Пам'ятка «Схема аналізу публічного виступу» (за Семеног О.М., Рудь О.М.)

1. Загальна характеристика. Жанр, автор, комунікативна ситуація, тема, мета, партнери з комунікативної діяльності (слухачі, опоненти, партнери). Композиція.

2. Вступна частина. Початок: природний, раптовий, ораторський, інтригуючий. Формулювання теми і завдань виступу.

3. Основна частина. Структура: ланцюгова, паралельна, змішана. Відступи. Ілюстрації.

4. Заключна частина: резюмування, заклик до дії, висновки. Риторичні прийоми кінцівки: комплімент слухачам, цитування, жарт та ін.

5. Співвідношення частин, зв'язок між ними. Аргументація.

6. Основна теза. Додаткові тези (при їх наявності). Як висувуються тези? Стратегія і тактика ратора.

7. Логічна аргументація. Аргументи на захист власної тези, порядок їх висунення і захисту. Аргументи опонента і їх спростування. Хитрощі в логічній аргументації: підміна тези, посилення тези, зміна позиції, вимога нових аргументів і т. п. Відбір ілюстративного матеріалу (факти, статистика і т. п.).

8. Емоційні аргументи: аргументи до вигоди, аргументи до почуттів, аргументи до волі, аргументи до авторитету, аргументи до досвіду, аргументи до особистості. Демагогічні аргументи. Прийоми непрямого впливу: приватизація знань, імпліцитна інформація, маніпуляція діалектичними суперечностями, лексична інтерпретація і т. п. Правильність і виразність мовлення.

8. Нормативність, точність, чистота, помірність.

9. Виразність: ясність, стислість, багатство, логічність, емоційність, індивідуальність. Пропорційність, риторичний смак.

9. Мовні засоби риторики. Орфоепія, інтонація (логічний наголос, паузи та ін.). Характер заповнення смислових пауз ("е-е", "м-м", "значить", "це саме" та ін.). Фігури повтору: звуковий, морфемний, словесний, синонімічний, морфологічний і синтаксичний повтори. Повтор з висхідною і низхідною градацією, повтор з варіюванням форми і змісту.

10. Фігури імітації: алегорія, риторичне питання, риторичний вигук, риторичний діалог та ін.

11. Тропи: метафора, метонімія, символ, синекдоха, гіпербола, літота, порівняння, епітет, перифраза, антономазія, іронія і ін.

12. Інсценування. Жестикуляція, міміка. Манера одягатися і триматися. Використання конспекту, технічних та інших засобів. Контакт з аудиторією, відповіді на питання, поведінка в нестандартних ситуаціях і т.п.

Завдання 6. Проаналізуйте електронну презентацію наукової доповіді свого колеги, дотримуючись критеріїв:

- чи привертає увагу електронний текст презентації,
- інформаційність тексту,
- дотримання мовних норм у тексті,
- шрифт, чи текст набраний оптимальним шрифтом,
- використання малюнків; таблиць, схем, діаграм, доцільність їх використання,
- наявність анімаційних ефектів та їх доцільність,
- підкреслення, виділення тексту кольором, великими буквами,
- естетичність слайдів. Кольорова гама проєкту,
- чи дотримана науковість презентації,
- чи оптимально дібраний обсяг інформації,
- чи правильно вибрана послідовність слайдів.

III. Теми інформаційних проєктів

1. Оратор і аудиторія: контакт, вплив, взаємодія.
2. Техніка мовлення оратора.
3. Мистецтво переконувати.
4. Поетами народжуються – ораторами стають (з історії становлення визначних ораторів).
5. Поширені помилки під час перекладу наукової літератури українською мовою.
6. Найтипівіші помилки автоматизованого перекладу.
7. Переклад прийменникових конструкцій з російської на українську мову.
8. Складні випадки керування в наукових тестах.

Запитання і завдання для самоконтролю

1. Що таке наукова доповідь?
2. Назвіть основні етапи підготовки наукової доповіді.
3. Які існують методи викладу матеріалу?
4. Проаналізуйте структуру промови.
5. Що таке зачин і кінцівка? Яка їх роль у промові?
6. Які вимоги ставляться до особи промовця?
7. Які основні функції виконує електронна презентація доповіді?
8. З яких етапів складається підготовка електронної презентації доповіді?
9. Які основні вимоги до електронної презентації доповіді?

Дидактичне забезпечення самостійної роботи

Тема	Завдання	Рекомендована література. Інформаційні ресурси в Інтернеті.	Форма контролю
1. Особливості усного та писемного мовлення	<p>Написати творче есе-роздум на одну з запропонованих тем:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. “Мовна ситуація в Україні”. 2. “Академічна доброчесність і етика молодого українського вченого”. 3. Власна актуальна тема. <p>Напишіть рецензію на виступ з есе, враховуючи такі ознаки мовлення:</p> <p>виразне/монотонне; вільне/скуте; офіційне; легке/складне для сприйняття; інформаційно насичене; переконливе/непереконливе.</p> <p>Знайти визначення ключових понять теми, визначення внести у глосарій на платформі Moodle.</p>	<p style="text-align: center;">Основна</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Академічне письмо: навч. посібник / Уклад. Ревуцька С., Зінченко В. Кривий Ріг. 2019. 130 с. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1644/1/ <p style="text-align: center;">Додаткова</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Баган М. Експресивність сучасного українськомовного наукового дискурсу: межі можливого. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. 2017. Т. 20, № 1. С. 9–17. 2. Баган М. Кліше в сучасному українському науковому дискурсі: культуромовний і комунікативний аспекти. Граматичний простір сучасної лінгвоукраїністики. Київ: Видавничий дім Д. Бураго, 2019. С. 367–374. 3. Гарань Н. Утвердження принципів академічної доброчесності у середовищі молодих вчених. Наукові та освітні трансформації в сучасному світі: збірник матеріалів Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції. Чернігів. Суми: ТОВ НВП “Росток А.В.Т.”. 2021. С. 203-205. 4. ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ : ДП «УкрНДНЦ». URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2017/06_21_posylannia/dstu_8302.pdf 5. Кодекс академічної доброчесності молодого вченого. Науковий вісник 	Співбесіда, презентація творчого есе-роздуму, обговорення в групі. Перевірка визначень, внесених у глосарій.
2. Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси	<p>Сформулюйте тему і напишіть тези доповіді на наукову конференцію за темою власного дослідження.</p> <p>Користуючись різними сервісами онлайн перевірки на плагіат:</p> <ol style="list-style-type: none"> а) перевірте власний текст; б) порівняйте відсоток унікальності тексту на різних сервісах, чому так? Який сервіс рекомендуватимете одногрупникам і чому? 	<ol style="list-style-type: none"> 4. ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ : ДП «УкрНДНЦ». URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2017/06_21_posylannia/dstu_8302.pdf 5. Кодекс академічної доброчесності молодого вченого. Науковий вісник 	Співбесіда, презентація матеріалів, обговорення в групі результатів, отриманих при перевірках власних текстів на сервісах.

		Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 1. С. 357-360. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdduvs_2017_1_50 .	
3. Наукові тексти різних жанрів: властивості та структурно-сміслові компоненти	Скласти ментальну карту за поданими рекомендаціями на тему: «Наукові тексти різних жанрів: властивості та структурно-сміслові компоненти». Знайти визначення ключових понять теми, визначення внести у глосарій на платформі Moodle.	1. Бібліотека ім. В.І. Вернадського. URL: http://www.nbuv.gov.ua/ 2. Експрес-уроки української мови Авраменка О. URL: https://ippo.kubg.edu.ua/ekspres-uroku 3. Культура мови на щодень URL: http://kultura-movy.wikidot.com/ Лінгвістичний портал URL: http://www.mova.info/ 4. Сайт Українського мовно-інформаційного фонду. URL: http://www.ulif.org.ua 5. Словники України онлайн URL: https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/ 7. Стилї української мови. URL: https://www.youtube.com/watch?v=r-7JMHrlmaw	Співбесіда, презентація складеної ментальної карти, обговорення в групі результатів, переваг використаних сервісів для складання карт. Перевірка визначень, внесених у глосарій.
4. Композиція писемного наукового тексту	Груповий творчий проєкт на тему: «Композиція писемного наукового тексту». Створити проєкт за ключовими позиціями: 1. Складові композиції. Робочий план. Перелік умовних позначень. 2. Мовне оформлення основних композиційних компонентів наукового дослідження 3. Посилання і цитування. 4. Оформлення списку використаних джерел 5. Мовні засоби у науковій роботі 6. Використовуючи сучасні інформаційні технології, створити мультимедійну презентацію результатів. 6. Презентувати проєкт.	Основна 1. Академічне письмо: навч. посібник / Уклад. Ревуцька С., Зінченко В. Кривий Ріг. 2019. 130 с. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1644/1/ Додаткова 1. Баган М. Експресивність сучасного українськомовного наукового дискурсу: межі можливого. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. 2017. Т. 20, № 1. С. 9–17. 2. Баган М. Кліше в сучасному українському науковому дискурсі: культуромовний і комунікативний аспекти. Граматичний простір сучасної лінгвоукраїністики. Київ: Видавничий дім Д. Бураго, 2019. С. 367–374. 3. ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ : ДП	Захист творчого проєкту з презентацією результатів кожним учасником.

		«УкрНДНЦ». URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2017/06_21_posylannia/dstu_8302.pdf	
5. Наукова стаття як самостійний науковий твір	Сформулюйте тему і напишіть наукову статтю за темою власного дослідження. (вимоги до статті зі збірника «Гуманізація навчально-виховного процесу» http://surl.li/aoheq) Користуючись різними сервісами онлайн перевірки на плагіат: а) перевірте власний текст; б) порівняйте відсоток унікальності тексту на різних сервісах, чому так? Який сервіс рекомендуватимете однокласникам і чому?	Основна 1. Академічне письмо: навч. посібник / Уклад. Ревуцька С., Зінченко В. Кривий Ріг. 2019. 130 с. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1644/1/ Додаткова 1. Баган М. Експресивність сучасного українськомовного наукового дискурсу: межі можливого. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. 2017. Т. 20, № 1. С. 9–17. 2. Баган М. Кліше в сучасному українському науковому дискурсі: культуромовний і комунікативний аспекти. Граматичний простір сучасної лінгвоукраїністики. Київ: Видавничий дім Д. Бураго, 2019. С. 367–374. Переглянути приклади рецензій на статті можна за посиланням: http://vmv.kyumu.edu.ua/v/p07/recenzii.pdf	Співбесіда, презентація статті, обговорення в групі результатів, отриманих при перевірках власних текстів на сервісах.
6. Науковий відгук і наукова рецензія	Користуючись моделлю оцінювання академічного тексту, здійсніть оцінювання запропонованих текстів (статті зі збірника «Гуманізація навчально-виховного процесу»). Оформіть результати експертної оцінки у вигляді рецензії за таким алгоритмом: 1. Актуальність обраної теми; 2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій; 3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій; 4. Висловлюються рекомендації щодо їхнього використання; 5. Зауваження, рекомендації щодо змісту; 6. Висновок щодо відповідності публікації встановленим вимогам.		Співбесіда, презентація власних матеріалів, обговорення в групі результатів, отриманих при проведенні експертної оцінки наукових статей.

<p>7. Мовленнева поведінка в усній науковій дискусії</p>	<p>Прослухайте публічні виступи на You tube (переглянути запропоновані або на власний вибір). Проаналізуйте один із них за схемою, скориставшись пам'яткою «Схема аналізу публічного виступу».</p> <p>Публічні виступи на You tube: VII Всеукраїнська науково-практична конференція, кафедра педагогіки та психології, ХДАФК 21.04. 2021. URL: https://www.youtube.com/watch?v=-CMqNBs-d-U Промова випускниці НаУКМА Марії Берлінської на конвокації. URL: https://www.youtube.com/watch?v=u2fe4OQGM4I Промова Стіва Джобса перед випускниками Стенфордського університету. URL: https://www.youtube.com/watch?v=8DtOXNd4p5E Промова у Стокгольмі. Жак Фреско URL: https://www.youtube.com/watch?v=fUImSweUSCE</p>	<p>Основна</p> <p>1.Академічне письмо: навч. посібник / Уклад. Ревуцька С., Зінченко В. Кривий Ріг. 2019. 130 с. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1644/1/</p> <p>Додаткова</p> <p>1.Баган М. Експресивність сучасного українськомовного наукового дискурсу: межі можливого. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. 2017. Т. 20, № 1. С. 9–17. 2.Баган М. Кліше в сучасному українському науковому дискурсі: культуромовний і комунікативний аспекти. Граматичний простір сучасної лінгвоукраїністики. Київ: Видавничий дім Д. Бураго, 2019. С. 367– 374.</p>	<p>Опитування, співбесіда, презентація підготованих матеріалів, обговорення</p>
<p>8. Мовна особистість науково-педагогічного працівника</p>	<p>Підготуйте виступ на одну з тем, поданих нижче. Назвіть етапи підготовки виступу, опишіть аудиторію, перед якою ви хотіли б виступити з цією промовою</p> <p>Теми виступу: - «Моя професія – педагог»; - «Ніхто не робиться майстром, не</p>	<p>Основна</p> <p>1.Академічне письмо: навч. посібник / Уклад. Ревуцька С., Зінченко В. Кривий Ріг. 2019. 130 с. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1644/1/</p> <p>Додаткова</p> <p>1.Баган М. Експресивність сучасного українськомовного наукового дискурсу: межі можливого. Вісник Київського національного лінгвістичного</p>	<p>Опитування, співбесіда, презентація підготованих матеріалів виступів.</p>

	<p>тренуючись в майстерності» (Ян Коменський); - «Мова зникає не тому, що її не вчать інші, а тому, що нею не говорять ті, хто її знає» (Хосе-Марія Арце); - власна актуальна тема.</p>	<p>університету. Серія Філологія. 2017. Т. 20, № 1. С. 9–17. 2.Баган М. Кліше в сучасному українському науковому дискурсі: культуромовний і комунікативний аспекти. Граматичний простір сучасної лінгвоукраїністики. Київ: Видавничий дім Д. Бураго, 2019. С. 367– 374.</p>	
--	---	--	--

Виконана робота зараховується кількістю балів відповідно до розподілу балів, які отримують здобувачі.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ.

Вимоги до есе.

Есе (Французьке *essai* «спроба, проба, нарис», від лат. *exagium* «зважування») – літературний жанр прозового твору невеликого обсягу й вільної композиції.

Есе – самостійна творча робота здобувача. Мета есе полягає в розвитку навичок самостійного творчого мислення та письмового послідовного викладу власних думок. Есе дозволяє авторові навчитися чітко й грамотно формулювати думки, структурувати інформацію, використовувати основні категорії аналізу, виділяти причинно-наслідкові зв'язки, ілюструвати поняття відповідними прикладами, аргументувати свої висновки; володіти науковим стилем мовлення.

Есе повинне містити: чіткий виклад суті поставленої проблеми, включати самостійно проведений аналіз цієї проблеми з використанням концепцій і аналітичного інструментарію, розглянутого в рамках дисципліни, висновки, що узагальнюють авторську позицію з поставленої проблеми. Есе виражає індивідуальні враження та міркування автора з конкретного приводу або предмета й не претендує на вичерпне трактування. Відносно обсягу й функції межує, з одного боку, з науковою статтею й літературним нарисом (з яким есе нерідко плутають), з іншого боку – з філософським трактатом. Есеїстичному стилю властиві образність, рухливість асоціацій, нерідко антитиповість мислення, орієнтування на інтимну відвертість і розмовну інтонацію.

Структура есе:

Вступ: місія здобувача щодо розгляду теми есе, його авторське бачення або обґрунтування вибору цієї теми. Мета та завдання роботи – очікуваний результат роботи в цілому та конкретні результати, які будуть отримуватися в ході розкриття теми. На цьому етапі дуже важливо правильно сформулювати питання, на які ви збираєтеся знайти відповідь у ході свого дослідження. При роботі над вступом можуть допомогти відповіді на наступні питання: «Чи потрібно давати визначення термінам, що пролунали в темі есе?», «Чому тема, яку я розкриваю, є важливою в даний момент?», «Які поняття будуть залучені в мої міркування?», «Чи можу я розділити тему на трохи більше дрібних підтем?» і т. д.

Основна частина: теоретичні основи обраної проблеми й виклад основного питання. Ця частина припускає розвиток аргументації й аналізу, а також обґрунтування їх, виходячи з наявних даних, інших аргументів і позицій щодо питання. У цьому полягає основний зміст есе й це являє собою головні труднощі. Тому важливе значення мають підзаголовки, на основі яких здійснюється структурування аргументації; саме тут необхідно обґрунтувати (логічно, використовуючи дані або строгі міркування) пропоновану тезу. Залежно від поставленого питання аналіз проводиться на основі наступних категорій: причина – наслідок, загальне – особливе, форма – зміст, частина – ціле, сталість – мінливість.

Висновок: узагальнення й аргументовані висновки до теми й т. д. Підсумовує есе або ще раз вносить пояснення, підкріплює зміст і значення викладеного в основній частині. Методи, що рекомендують для складання висновка: повторення, ілюстрація, цитата. Висновок може містити такий дуже важливий, що доповнює есе, елемент як взаємозв'язків з іншими актуальними темами та проблемами.

Рекомендації щодо використання інформаційних технологій.

Підвищення якості вищої освіти визначається використанням нових методів і засобів навчання. Широке застосування мультимедійних технологій здатне різко підвищити ефективність активних методів навчання для всіх форм організації навчального процесу: на етапі самостійної підготовки здобувачів, на лекціях і на практичних заняттях. Експериментально встановлено, що при усному викладі матеріалу за хвилину слухач сприймає і здатний обробити до однієї тисячі умовних одиниць інформації, а при «підключенні» органів зору до 100 тисяч таких одиниць. Тому абсолютно очевидна висока ефективність використання інформаційних технологій і мультимедійних засобів, основа яких – зорове та слухове сприйняття матеріалу.

Мультимедійні продукти й інформаційні технології представляють широкі можливості для різних аспектів навчання. Одними з основних можливостей і переваг інформаційних технологій і засобів мультимедіа у разі їх застосування у навчальному процесі являються:

- одночасне використання декількох каналів сприйняття здобувача в процесі навчання, за рахунок чого досягається інтеграція інформації, що доставляється різними органами чуттів;
- можливість симулювати складні реальні експерименти;
- візуалізація абстрактної інформації за рахунок динамічного представлення процесів;
- можливість розвинути когнітивні структури і інтерпретації здобувачів.

Мультимедійні засоби навчання й інформаційні технології, що використовуються, повинні відповідати системі психологічних, дидактичних і методичних вимог. До специфічних дидактичних умов відносять:

- адаптивність до індивідуальних можливостей здобувача;
- інтерактивність навчання;
- реалізація можливостей комп'ютерної візуалізації учбової інформації;
- розвиток інтелектуального потенціалу здобувача;

- системність і структурно-функціональна зв'язаність представлення матеріалу;
- забезпечення повноти (цілісності) і неперервності дидактичного циклу навчання.

З дидактичними вимогами тісно пов'язані методичні вимоги. Методичні вимоги до інформаційних технологій і мультимедійних засобів навчання враховують облік своєрідності й особливості конкретного учбового предмету, специфіку відповідної науки, її понятійного апарату, особливості методів дослідження її закономірностей, можливостей реалізації сучасних методів обробки інформації.

Мультимедійні засоби навчання повинні задовольняти наступним методичним вимогам: представлення навчального матеріалу з опорою на взаємозв'язок і взаємодію понятійних, образних і дієвих компонентів мислення; відображення системи термінів навчальної дисципліни у вигляді ієрархічної структури високого порядку; надання здобувачам можливості виконання різноманітних контролюючих тренувальних дій.

Поряд із дидактичними та методичними вимогами також виділяють ряд психологічних вимог, що впливають на успішність і якість створення мультимедійних засобів навчання. Представлення навчального матеріалу повинне відповідати не тільки вербально-логічному, але і сенсорно-перцептивному і представлінському рівням когнітивного процесу. Його виклад необхідно орієнтувати на тезаурус і лінгвістичну композицію конкретного вікового контингенту і специфіку підготовки здобувачів.

В якості основного технічного засобу інформаційних технологій виступає комп'ютер, оснащений необхідним програмним забезпеченням і мультимедійним проектором. Комп'ютер не замінює собою викладача, а являється лише засобом здійснення педагогічної діяльності, його помічником. Завдяки своїм можливостям і розвитку технічних засобів інформаційні технології можуть застосовуватися при проведенні практично всіх видів навчальних занять. Аналіз педагогічної літератури і досвід викладання дозволили виділити декілька основних аспектів застосування засобів мультимедіа в навчальному процесі при проведенні різних видів занять. В процесі читання лекції лектор, маючи у своєму розпорядженні обмежений об'єм часу, викладає основні поняття курсу та дає направляючі вказівки і пояснення здобувачам до змісту самостійно вивченого матеріалу. В цих умовах для підвищення якості й ефективності навчання збільшується значення візуалізації освітньої інформації.

Викладач в мультимедіа лекційній аудиторії отримує замість дошки та крейди потужний інструмент для представлення інформації в різномірній формі (текст, графіка, анімація, звук, цифрове відео та ін.). В якості джерела ілюстративного матеріалу в цьому випадку найбільш зручно використовувати CD ROM чи HTML документи. Мультимедійні лекції можна використовувати для викладання практично всіх курсів. Якість і степінь засвоєння навчального матеріалу, а також вплив на активізацію пізнавальної діяльності, як показує практика і проведені дослідження, істотно зростає.

Таким чином, використання інформаційних технологій істотно покращує

сприйняття й осмислення питань, що розглядаються здобувачами, створює більш комфортні умови для аудиторної роботи здобувачів і викладачів.

Традиційно на лекційних заняттях використовуються презентації – набір слайдів, представлених у певному порядку. Презентація демонструється на великому екрані за допомогою мультимедійного проєктора і служить ілюстрацією до розповіді. В якості інформаційного наповнення презентації можуть бути використані різні види інформації (текстова, аудіо, графічна, анімація, відео та ін.).

В якості методичних рекомендацій по застосуванню презентацій пропонується наступний алгоритм підготовки до заняття:

- визначити тему, ціль і тип заняття;
- скласти тимчасову структуру лекції, у відповідності з основною ціллю намітити задачі і необхідні етапи для їх досягнення;
- продумати етапи, на яких необхідні інструменти мультимедіа;
- із резервів комп'ютерного забезпечення відбираються найбільш ефективні засоби;
- розглядається доцільність їх застосування в порівнянні з традиційними засобами;
- відібрані матеріали оцінюються по часу: їх тривалість не повинна перевищувати санітарних норм, рекомендується продивитись і врахувати інтерактивний характер матеріалу;
- створюється часова розгортка лекції;
- при нестачі комп'ютерного ілюстративного матеріалу чи програмного матеріалу проводиться пошук в бібліотеці або мережі інтернет;
- із знайденого матеріалу складається презентаційна програма.

Створюючи лекцію із застосуванням мультимедіа, рекомендується керуватись такими критеріями відбору інформації:

- зміст, глибина і об'єм навчальної інформації повинні відповідати пізнавальним можливостям здобувачів, враховувати їх інтелектуальну підготовку та вікові особливості;
- слайди презентації повинні містити тільки основні моменти лекції (основні визначення, схеми, анімаційні та відео фрагменти, що відображають сутність вивчаючих явищ);
- при відборі матеріалу для зорового ряду опису моделі уникати дальніх планів і дрібних деталей;
- слід уникати великих текстових фрагментів. Недопустимо використовувати для читання тексту полоси прокрутки чи кнопки переходу від екрану до екрану;
- виділяти в текстах найбільш важливі моменти, використовуючи напівжирний чи курсивний шрифт;
- загальна кількість слайдів не повинна перевищувати 20–25;
- не варто перенавантажувати слайди різноманітними спец ефектами, інакше увага здобувачів буде зосереджена саме на них, а не на інформаційному наповненні слайду;
- на рівень сприйняття матеріалу великий вплив має кольорова гама слайда, тому необхідно підібрати правильне забарвлення презентації, щоб слайд добре

«читався»;

– необхідно чітко розрахувати час на показ того чи іншого слайду, щоб презентація була доповненням до лекції, а не навпаки.

Таким чином, мультимедійні засоби навчання дозволяють:

- підвищити інформативність лекції;
- стимулювати мотивацію навчання;
- підвищити наочність навчання за рахунок структурної надмірності;
- здійснити повтор найбільш складних моментів лекції (тривіальна надмірність);
- реалізувати доступність і сприйняття інформації за рахунок паралельного представлення інформації в різних модальностях: візуальної і слухової (перманентна надмірність);
- організувати увагу аудиторії в фазі її біологічного зниження (25–30 хвилин після початку лекції та останні хвилини лекції) за рахунок художньо-естетичного виконання слайдів-заставок або за рахунок доцільно застосованої анімації та звукового ефекту;
- здійснити повтор (перегляд, коротке відтворення) матеріалу попередньої лекції;
- створити викладачу комфортні умови роботи на лекції.

Для проведення практичних занять інформаційні технології використовуються не так часто. Проте, як показали сучасні дослідження в області освітніх технологій, саме тут знаходяться великі резерви для підвищення ефективності навчання. При проведенні практичних занять також доцільно використовувати презентації, проте тут є свої особливості. Презентацію можна демонструвати як за допомогою проектора, так і (при проведенні занять в комп'ютерному класі) на екранах моніторів. При проведенні таких видів занять доцільно використовувати презентації як частину заняття, наприклад, у вступній частині заняття для повторення раніше пройденого матеріалу.

Вимоги до презентації для практичних занять майже ті самі, що і для лекції. Основна схема застосування інформаційних технологій і мультимедійних засобів на практичних заняттях полягає в тому, щоб спочатку підпорядкувати дії логіці, що задається цими засобами, а потім – цілями та задачами діяльності, отримавши нові можливості досягнення результатів навчальної діяльності. На першому етапі мультимедійний засіб або ресурс виступає предметом навчальної діяльності, в ході якої набуваються знання про роботу засобу, вивчаються мови та прийоми, засвоюються навички роботи. На другому етапі мультимедійних ресурс перетворюється в засіб вирішення будь-яких навчальних або професійних завдань.

Рекомендації до складання ментальної карти (інтелектуальної карти).

Ментальна карта (mind-map, mindmapping) – це графічне відображення процесів багатовимірного мислення. Ментальні карти є зручною, ефективною технікою візуалізації мислення та альтернативного запису. Суть побудови ментальної карти полягає в тому, щоб за допомогою зрозумілих символів, образів, об'єктів, асоціацій, якими мислить людина, наочно зобразити карту знань на обрану тему.

Сфера застосування:

- Генерація ідей, їх аналіз у пошуках рішення, узгодження і впровадження потенційного рішення.
- Упорядкування інформації у вигляді логічного ланцюжка подій, ідей і фактів.
- Опрацювання інформації. Техніка майнд меппінг дозволяє читати швидше, запам'ятовувати більше, краще концентруватися.
- Стратегічне думання: можливість поглянути на проблематику повністю та враховуючи всі особливості. Складання планів, розуміння своїх цілей, опис напрямків діяльності.
- Вийти за рамки своїх же власних обмежень.

Згадаємо класичне застосування – ведення конспектів. Інтелектуальні карти для цього підходять краще за звичайні нотатки. Їхнє створення займає менше часу, ніж написання великого об'єму тексту, крім цього, таке відображення інформації саме по собі є логічно організованим. Кожна карта пам'яті є унікальною і зберігається в пам'яті як цілісний об'єкт. Карти пам'яті є потужним інструментом для роботи із асоціаціями. Записуючи, а потім переглядаючи ідеї, знаходяться нові зв'язки між концепціями, які були непоміченими до того. Крім того, сам спосіб малювання карти переводить мозок у режим креативності. Допомогає у створенні презентацій та проектів ідей, в яких відображено хід думок.

Правила створення:

Для ефективного користування будь-яким інструментом необхідно ознайомитися з інструкцією. 10 простих правил створення карт:

1. Починаємо з центральної ідеї посередині чистого аркушу, використовуючи малюнок і хоча б 3 кольори.
2. Вибираємо ключові слова і друкованим текстом наносимо на гілки, використовуючи верхній та нижній регістр. Можна додавати картинки, символи, коди.
3. Кожен елемент (слово/картинка) повинен мати власну гілку.
4. Лінії повинні бути з'єднані, починаючи від центральної ідеї.
5. Центральні лінії товстіші, органічні і текучі. Всі наступні гілки тонші в залежності від радіального розходження від центру.
6. Робимо лінії такої ж довжини, як і слово/картинка.
7. Використовуємо кольори на власний розсуд і на всій карті пам'яті.
8. Розробляємо свій особистий стиль майнд меппінгу.
9. Використовуємо акценти і показуємо асоціації на своїй карті пам'яті.
10. Зберігаємо ясність інтелектуальної карти, використовуючи радіальну ієрархію в цифровому порядку або охоплюючи всі гілки.

Веб-сервіси для створення ментальних карт:

[Mindomo](#) - програмне забезпечення створення діаграм зв'язків за допомогою Інтернету. До 3-х карт в безкоштовному режимі

[MindMeister](#) - Веб 2.0 додаток для побудови діаграм зв'язків, підтримує експорт у pdf, FreeMind (. Mm), MindManager 6 (. Mmap), а також у документ. Rtf або у вигляді зображення (. Jpg., Gif., Png). До 3-х карт в безкоштовному режимі.

[Bubbl.us](#) - інтернет-сервіс спільного створення діаграм зв'язків.

Безкоштовно можна створити до 3-х діаграм, і це єдине обмеження.

[SpiderScribe](#) - безкоштовний сервіс (Adobe Flash). У вузлах карти можуть міститися: простий текст, картинка (jpg, png), дата (календар), карта (GoogleMap), або прикріплений файл. Експорт до jpg і png. Підтримується спільна робота над картою. Інтерфейс англійська, з підтримкою кирилиці.

FreeMind - вільна програма для створення карт пам'яті. FreeMind написана на Java і розповсюджується згідно із загальною публічною ліцензією GNU. Програма має розширені можливості експортування. Експорт XHTML дозволяє створити карту-схему з розгалуженою структурою і посиланнями на зовнішні джерела.

Перелік питань до заліку з дисципліни «Науковий стиль мовлення»

1. Мовна/мовленнєва компетентність як невід'ємна складова й обов'язкова ознака освіченості та професіоналізму.
2. Авторське право: моральний і правовий аспекти.
3. Наукова доброчесність, як запорука стабільного розвитку освіти та науки.
4. Стаття як самостійний науковий твір. Вимоги до наукової статті.
5. Поняття про науковий стиль української мови.
6. Дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними та науковими працівниками.
7. Оратор і аудиторія: контакт, вплив, взаємодія.
8. Техніка мовлення оратора.
9. Мистецтво переконувати.
10. Поняття про наукову доповідь.
11. Науковий виступ.
12. Різновиди наукової доповіді.
13. Етапи підготовки доповіді. Наукова дискусія, полеміка.
14. Електронна презентація наукового виступу.
15. Плагіат як форма академічного шахрайства у наукових роботах.
16. Узагальнення, відбір та обробка наукової інформації.
17. Мовні кліше: непотріб чи необхідність.
18. Огріхи наукових робіт здобувачів.
19. Апробація. Наукометричні бази даних.
20. Рецензія, відгук як критичне осмислення наукової праці.
21. Поняття про компресію.
22. Анотування і реферування наукових текстів.

23. Джерела інформації для наукових досліджень.
24. Плагіат і порушення принципів академічної доброчесності.
25. Форми та методи роботи з науковими джерелами.
26. Культура читання наукового тексту.
27. Композиція наукового тексту.
28. Академічна доброчесність у сучасному освітньо-науковому просторі.
29. План як важливий засіб організації розумової праці.
30. Огляд літератури. Мета дослідження. Гіпотеза дослідження. Завдання дослідження. Методи дослідження. Наукова новизна.
31. Мовне оформлення частин роботи. Цитати.
32. Основні правила бібліографічного опису джерел, оформлювання покликань.
33. Основні вимоги до виконання та оформлювання наукової роботи.
34. Становлення і розвиток наукового стилю української мови.
35. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки.
36. Мовні засоби наукового стилю.
37. Історія української термінології.
38. Академічна культура та доброчесність, як соціальний капітал сучасного науковця.
39. Теоретичні засади термінознавства та лексикології.
40. Термін та його ознаки. Термінологія як система.
41. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькогалузева термінологія.
42. Способи творення термінів.
43. Плагіат як форма академічного шахрайства.
44. Нормування, кодифікація і стандартизація термінів.
45. Проблеми сучасного термінознавства.
46. Поняття національної та літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови.
47. Поняття про академічний плагіат.
48. Предмет і завдання курсу «Науковий стиль мовлення».
49. Підготовка і написання наукової доповіді.
50. Конспектування наукової інформації, що сприймається на слух.
51. Підготовка і написання наукової статті.

52. Анотування наукового джерела.
53. Проблеми плагіату в наукових роботах.
54. Реферування наукового джерела.
55. Українські електронні термінологічні словники.
56. Підготовка до участі у науковій дискусії, полеміці.
57. Рецензування наукового джерела.
58. Узагальнення та “згортання” інформації наукового джерела до рівня плану (питального, тезового, номінативного).
59. Конспектування друкованого джерела наукової інформації.
60. Наукова література як основне джерело фахових знань.